

RESEPTI.

Kirkkohallituksen ulkoasiain osaston teologisten asiain tiedotuslehti 3/1997.
Toimitettu yhteistyössä Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan ekumeniikan arkiston kanssa

GRAZIN TEEMANUMERO

Sovitus
Jumalan lahja ja uuden elämän
lähde

- LUKIJALLE
- EUROOPAN 2. EKUMENISEN YLEISKOKOUKSEN PÄÄTÖSVIESTI
- GRAZIN YLEISKOKOUSTEN EKUMENINEN ANTI
- STUERTTINA GRAZISSA
- YLEISKOKOUSTEN JÄLKEEN
- EKUMENISIA KOULUTUSMAHDOLLISUUKSIA

Sovitus

Jumalan lahja ja uuden elämän lähde

GRAZIN YLEISKOKOUSTEN (EEA2 & CEC XI) TEEMANUMERO

1. LUKIJALLE

2. EUROOPAN 2. EKUMEENISEN YLEISKOKOUKSEN PÄÄTÖSVIESTI

3. GRAZIN YLEISKOKOUSTEN EKUMEENINEN ANTI

Piispa Jorma Laulaja: Vaikutelmia Grazista	8
Piispa Paul Verschuren: Huomioita Euroopan 2. ekumeenisesta yleiskokouksesta	12
Risto Cantell: Grazin yleiskokousten anti ekumenialle Euroopassa	16
Sylvia Raulo: Kansanjuhlaua ja tulevaisuuden näkymiä	19
Juhani Räsänen: Sovitus - ekumenian ja elämän lähde	22
Laura Maria Raitis: Useita uskontoja, kirjavia kristinuskoja	25
Helena Lyra: Kokemuksia Grazista	28
Seppo Kjellberg: Työttömät vievät Grazin henkeä eteenpäin	30

4. STUERTTINA GRAZISSA

Olli-Pekka Silfverhuth, Mirka Torppa & Heli Huttunen: Kokousavustajana Grazissa	32
---	----

5. YLEISKOKOUSTEN JÄLKEEN

Irja Askola: Sovinnon silmässä - EKK:n työntekijän näkökulmia ekumeeniseen kokoukseen	37
Kalle Elonheimo: "Toiviotietä elämän puolesta" - eurooppalaiset ekumeeniset pyhiinvaellukset 2000	42

6. EKUMEENISIA KOULUTUSMAHDOLLISUUKSIA

Haettavana olevat stipendit ????????????????Reseptio+tilauslomake	45
--	----

RESEPTIO/Kirkon ulkoasiain osasto, teologiset asiat

osoite: PL 185, 00161 Helsinki, p. 09-1802 287, fax 09-1802 230

yhteystieto: Helsingin yliopisto, p. 09-191 23025, fax 191 23033

Grazin teemanumeron toimituskunta: Dos. Risto Cantell, TT Matti Kotiranta (toimitussihteeri), teol. yo. Olli-Pekka Silfverhuth, taiteo Seija Nieminen.

Lukijalle

Itävallan Grazissa pidettiin 22.6.-4.7.1997 kaksi merkittävää ekumeenista kokousta, joiden anti ja terveiset rakentavat RESEPTIO 3/97 sisällön. Euroopan 2. ekumeeninen yleiskokous (EEA2) kokosi osanottajia nimensä mukaisesti kaikista Euroopan kirkkoista. Vasta toisen kerran Baselissa vuonna 1989 pidetyn ensimmäisen ekumeenisen yleiskokouksen jälkeen Euroopan protestanttiset kirkot, ortodoksinen kirkko ja katolinen kirkko osallistuivat yhtälaissin osanottajina samaan kokoukseen. Varsinaisesti järjestäjinä olivat Euroopan kirkkojen konferenssi ja katolinen Euroopan piispainkokousten neuvosto. Protestantit ja ortodoksit jatkoivat samassa paikassa pidetyllä, toisen viikon kestäneellä Euroopan kirkkojen konferenssillä (EKK) 11. yleiskokouksella.

Ekumeeniseen yleiskokoukseen osallistui Suomen ev.-lut. kirkon virallisina edustajina ja neuvonantajina kirkkoneuvos Risto Cantell, tiedotuspäällikkö Eeva Kemppi-Repo, assistentti TT Matti Kotiranta, piispa Jorma Laulaja, delegaation johtajana, tutkija Helena Lyra, pastori Laura Maria Raitis ja työalasihteeri Sylvia Raulo. Suomen ortodoksisen kirkon edustajina olivat rovasti Veikko Purmonen ja lehtori Juhani Räsänen. Katolista kirkkoa Suomessa edusti piispa Paul Verschuren, joka toimi keskeisellä tavalla myös EEA2:n valmistelussa ja puheenjohtajistossa.

EKK:n ja sen yhteistyöjärjestöjen organisaatioissa toimivat suomalaiset, mm. pastorit Irja Askola ja Matti Peiponen olivat monella tavalla mukana myös yleiskokousten suunnittelussa ja järjestelyssä. Tärkeän joukon muodostivat suomalaisten ja eurooppalaisten kristillisten järjestöjen edustajat, esimerkiksi pääsihteeri Jan Edström, pääsihteeri Pirjo-Liisa Penttinen ja aluepintosihteeri Pirkko Siili. Suomesta yleiskokouksiin osallistui myös koko joukko lehdistön edustajia, kiittämättömän järjestelyissä avustavia stuertteja sekä ekumeenisesta kanssakäymisestä ja sovituksen temasta kiinnostuneita seurakuntien jäseniä. Yleiskokouksen aikana pidettyyn suomalaiskokoukseen löysi tien 50 osallistujaa, kaikkiaan suomalaisia oli Grazissa mukana tätä selvästi suurempi joukko.

Grazin ekumeeninen yleiskokous ei siten ollut vain virallisten edustajien ja teologien yhteentulemista. Runkona oli valmisteluasiakirja "Sovitus - Jumalan lahja ja uuden elämän lähde", mutta näkyvintä ja luonteenomaista Grazissa olivat eri kirkkoista ja seurakunnista tulleet vieraat sekä yleisteemaan liittyvät jumalanpalveluselämä, raamatuntutkimukset, kulttuuritapahtumat, näyttelyt, keskustelut ja ekumeeninen kylä. Koko Grazin kaupunki oli virittynyt yleiskokouksen isäntäkaupungiksi.

Toivotan sinut, Hyvä Lukija, tämän Reseption teemanumeron opastamana vielä tervetulleeksi Graziin tutustumaan yleiskokousten välittämään sovituksen viestiin.

Jorma Laulaja

Sovitus - Jumalan lahja ja uuden elämän lähde Euroopan 2. ekumeeninen yleiskokous Graz, kesäkuu 1997

Seuraava päätös viesti luettiin Grazin kokouksen päätösjumalanpalveluksessa, joka televisioitiin n. 20 Euroopan maahan.

Kokemuksia

1. Kahdeksan vuotta on kulunut Euroopan ensimmäisestä ekumeenisestä yleiskokouksesta Baselissa. Kokous oli ensimmäinen lajissaan. Se antoi iloista esimakua edessäolevista mullistavista muutoksista Euroopassa ja toi monille alueille "kylmän sodan" loppumisen ja vapauden. Nyt, kesäkuussa 1997 Grazissa, Itävallassa, kokoontuessamme Euroopan toiseen ekumeeniseen yleiskokoukseen, euforia on haihtunut. Baselin julistuksessa "oikeudenmukaisuus, rauha ja luomakunnan eheys" sanottiin Euroopan olevan tekemisissä sarjan toisiinsa kytkeytyneiden ongelmien kanssa, jotka vaarantavat ihmiskunnan selviytymisen. Tämä julistus on osoittautunut todeksi ja jopa sodan raakuudet ovat palanneet takaisin Eurooppaan jättäen jälkeensä haavoja, jotka eivät ole vielä parantuneet.

2. Teeman sovitusta - Jumalan lahja ja uuden elämän lähde haastamina ja inspiroimina tulimme Graziin, me, eri sukupolvien miehet ja naiset, Euroopan monista kir-

koista, idästä ja lännestä pohjoisesta ja etelästä. Joukossamme oli myös muiden uskontojen edustajia ja kutsuvieraita muista maanosista. Toisistaan yhä vielä erossa olevien kirkkojen kristittyinä kohtaamme pelkoja, jännitteitä, ongelmia ja raja-aitoja, kuten muut eurooppalaiset ja itse asiassa ihmiset kaikkialla. Kuitenkin sydämissämme oli vahva toivo ottaa askelia sovituksen tiellä. Tätä toivoa vahvisti nuorison suuren joukon läsnäolo ja myötävaikutus.

3. Me kokoontuimme Euroopan toiseen ekumeeniseen yleiskokoukseen, koska olemme uskovia ja haluamme elää sovituksista Jumalan lahjana. Tulimme yhteen siinä toivossa, että antaessamme tämän lahjan johdattaa meitä jokapäiväisessä elämässämme ja maanosamme elämässä, voimme lisätä kirkkojen ja ihmiskunnan yhteyttä.

4. Jumala on siunannut meitä runsaasti näinä päivinä. Päivittäiset jumalanpalvelukset muodostivat oleellisen osan kokousta ja yhteytemme perusteita. Yhteis-

sessä rukouksessa meille tuli uudestaan selväksi, että meillä on armahtava ja uskollinen taivaallinen Isä, johon me kaikki lapsina uskomme. Tutkiessamme Jumalan Sanaa tunsimme evankeliumissa Jumalan armon voiman, joka muuttaa ajatuksiamme ja lahjoittaa uuden elämän niille, jotka kokoontuvat yhden Herran ympärille. Pyhä Henki, elämän antaja, loi luottamuksen ja yhteistyön ilmapiirin, jossa pystyimme sydämissämme ja mielisämme olemaan avoinna toinen toisillemme. Tunsimme myös kivun jatkuvasta erosta. Tämä kipu osoittaa, miten vaikeaa on elää todeksi se sovitusta, jota me julistamme. Kokoukseen osallistui virallisia edustajia ja kirkkojen johtajia 150 kirkosta ja yli 10 000 ihmistä monista eri traditioista. Näin suuren kokouksen läpiviemiseksi vaadittiin käytännön lähimmäisenrakkautta. Koimme, että ekumeeninen kohtaaminen on kovaa työtä, mutta pitää sisällään myös ilon kasvavasta ykseydestä. Ekumeeninen liike on jo itsessään sovituksen tie.

Pohdintoja

5. Grazissa saimme vaikutelman sovituksen todellisuudesta Kristuksessa sekä niistä siunauksista, jotka sovituksen johdalla tiellä voidaan löytää siunaus, joka tulee uskomme juutalaisten juurien muistamisesta (Room 11:16-18), siunaus, joka tulee lähimmäisemme uudelleenlöytämisestä, siunaus, joka tulee ystävyssuhteiden ja molempia osapuolia muuttavan keskinäisen luottamuksen uudistumisesta. Tämä antoi meille mahdollisuuden kasvaa yhdessä ja näin rakentaa yhteistä tulevaisuutta. Meillä on näky Euroopasta, jossa ei ole ensimmäisen tai toisen luokan kirkkoja, kansalaisia, valtioita ja rotuja ja jossa kaikilla yhden eurooppalaisen perheen jäsenillä on yksi ääni. Meillä on näky Euroopasta, joka on tietoinen

velvollisuuksistaan ja avoinna toisiin maanosiin. Todella yhdistyneen Euroopan kehittymistä auttaisi varmasti osallistua kaikkien kirkkojen uudistunut ja voimakas sitoumus Herran rukouksen täyttämiseen "että he olisivat yhtä, niin kuin sinä, Isä, olet minussa ja minä sinussa. Niin tulee heidänkin olla yhtä meidän kanssamme, jotta maailma uskoisi sinun lähettäneen minut." (Joh 17:21-22). Me uskomme, että tämä on näky, jonka tulee puhutella jokaista ja johon me kristittyinä sitoudumme.

6. Emme tulleet tähän ekumeeniseen kokoukseen vain vaihtaaksemme ajatuksiamme ja jakaaksemme kokemuksiamme keskenämme. Pyrimme sanoista eteenpäin konkreettisiin toimenpiteisiin tietoisina, että eromme ja vihamielisyytemme edelleen aiheuttavat konflikteja sekä muodostavat vakavasti otettavia esteitä sovituksen lahjan näkyväksi tekemisen tielle. Tämän tähden me pyydämme Jumalan anteeksiantamusta ja lausumme julki katumuksemme niille, joita me olemme vahingoittaneet. Olemme surullisia sen tähden, että tällaista hajaannusta ei ole vain kirkkojemme kesken, vaan myös kirkkojemme yksittäisten jäsenten välillä sekä naisten ja miesten välillä. Koska nämä vaikeudet ovat meissä yksilöinä ja kirkkoissamme, täytyy sovituksen alkaa Jumalan hengessä, Kristuksessa, joka meidän muuttaa meidän sydämemme ja mielemme.

7. Me tunnustamme mahdollisuudet, jotka seuraavat globalisoitumisesta. Olemme myös tietoisia siitä, että globalisoinnin kautta ihmisistä voi tulla oman kontrollinsa ulottumattomissa olevien taloudellisten intressien ja päätösten uhreja. Rikkaitten ja köyhien välinen kulu syvenee, ei vain muualla maailmassa, vaan myös monin paikoin Euroopassa. Häikäilemätön uusiutumattomien luonnonvarojen käyttö, ympäristön saastuminen ja

ekosysteemin vahingoittuminen saavat aikaan äärettömiä vahinkoja ja uhkaavat tulevien sukupolvien ja koko luomakunnan hyvinvointia.

Haasteita

8. Tietoisina heikkouksistamme ja hajaan-nuksemme häpeästä me kristityt ja Euroopan kirkot asetamme itsellemme seuraavat haasteet. Emme voi tarjota mitään yksinkertaista ratkaisua. Se, mikä meitä koskettaa, on kristillinen näkymme sovituksista. Sovituksen lahja Kristuksessa kannustaa meitä sitoutumaan seuraavaan: julistamaan ja välittämään Euroopan kansoille ilosanomaa, että Jumala sovitti Kristuksessa maailman itsensä kanssa (2 Kor 5:18); väsymättä pyrkimään näkyvään ykseyteen; meidän tulisi tutkia hajaannustamme uudelleen tässä asiayhteydessä ja kysyä itseltämme, onko hajaannus tulosta erilaisuudesta, jota aiemmin pidettiin jakavana tekijänä mutta joka voidaan nyt nähdä rikastavaksi tekijäksi; aloittamaan prosessin menneisyyden muistojen parantamiseksi historiallisen totuuden hengessä; edistämään yhteistyötä kaikilla aloilla mukaan lukien lähetystyötä ja avoin dialogi sekä välttämään tuhoavaa kilpailuajattelua niin, että molemmien puolien kunnioitetaan omantunnonvapautta; vahvistamaan vähemmistökirkojen ja -kansojen yhtäläistä asemaa ja yhtäläisiä oikeuksia; tukemaan paikallisten yhteisöjen, julkisyhteisöjen ja eurooppalaisten järjestöjen sovintoon tähtäivää työtä; jatkaamaan vakavia uskontojen välisiä dialogeja niin, että samalla muistetaan myös Euroopassa yhä vielä olevan ihmisiä ja kirkkoja, jotka kärsivät uskonsa tähden; järjestämään paikallisella ja alueellisella tasolla ekumeenisia tapaamisia Grazissa saatujen kokemusten eteenpäinviemiseksi; uskomaan tulevaisuutta silmällä pitäen ekumeenisen näyn nuorille sekä vie-

mään oikeudenmukaisuutta, rauhaa ja luomakunnan eheyttä koskevaa konsiliaarista prosessia.

Kirkot sitoutuvat yksiselitteisesti julistamaan ja puolustamaan ihmisoikeuksia ja demokraattisia prosesseja; tekemään yhteistyötä kaikenlaisen, erityisesti naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan tuomitsemiseksi; vastustamaan kaikenlaista erottelua kirkon sisällä; edistämään naisten asemaa ja tasa-arvoisuutta kaikilla alueilla mukaanluettuina päätöksentekoprosessit ottaen samalla huomioon miesten ja naisten erilaiset identiteetit; osoittamaan selvästi sekä sitoutumisensa toimia sosiaalisen oikeudenmukaisuuden hyväksi että solidaarisuutensa niitä kohtaan, jotka ovat joutuneet sosiaalisen epäoikeudenmukaisuuden uhreiksi; tukemaan tervettä ympäristöpolitiikkaa omilla toiminta-aloillaan; vastustamaan niitä taloudellisia systeemejä, jotka aiheuttavat globalisoinnin kielteisiä vaikutuksia.

Oman sovituspöytäkirjaan sitoutumisemme perusteella kehoitamme poliittisia päättäjiä ja kaikkia kansalaisia: suojelemaan ihmispersoonan arvoa ja ihmiselämän pyhyyttä; palauttamaan ja säilyttämään ihmisen ensisijaisuus taloudellisten intressien edellä; muun muassa taistelemaan erityisesti nuorison työttömyyttä vastaan, toimimaan pakolaisten, maahanmuuttajien ja syrjäytettyjen ihmisarvon ja turvallisuuden puolesta sekä vaalimaan pakolaisten oikeutta turvapaikkaan ja asuinpaikkansa vapaaseen valintaan; tukemaan aseidenriisuntaa ja väkivallattomien keinojen kehittämistä sekä ensi tilassa toimimaan atomiasenoiden täydelliseen eliminointiin johtavien neuvottelujen aikaansaamiseksi ydinasesulkusopimuksen mukaan; riemujuhlan raamatullisessa hengessä vapauttamaan köyhimmät maat vuoteen 2000 mennessä veloista, joita ne eivät voi maksaa takaisin, varmistaen samalla, että tämän toimenpiteen edunsa-

jaksi tulee tavallinen kansa; ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin ympäristön tuhoamisen pysäyttämiseksi ja kestävien elinehtojen turvaamiseksi koko luomakunnalle.

9. Me olemme vakuuttuneita siitä, että oikeudenmukaisuuden eettisellä ulottuvuudella on luovuttamaton paikkansa politiikan, talouden, tekniikan ja massamedian alueella. Tämän kautta sovitukset voi muuttua todellisuudeksi kaikkien ihmisten elämässä.

10. Sovitus Jumalan lahjana ja uuden elämän lähteenä rohkaisee meitä yhteistoi-mintaan niiden sisartemme ja veljiemme kanssa, jotka kärsivät rotuun, sukupuoleen, etniseen alkuperään, ikään ja uskontoon kohdistuvien ennakkoluulojen takia vainoa ja syrjintää. Tässä yhteistoiminnassa sisartemme ja veljiemme kanssa rakennamme aitoa inhimillistä yhteyttä. Sovituksen henki vaatii, että me kohtaamme minä-keskeisen individualismin ja

ymmärrämme, että eroavuudet ovat lahja, joka auttaa meitä löytämään Jumalan ainutlaatuisen luomakunnan ihmeellisen moninaisuuden.

11. Kirkkoina ja kristittyinä Euroopassa olemme päättäneet kestävämmän julistaa solidaarisuuttamme niiden keskuudessa, jotka ovat köyhiä, syrjäytyneitä ja maailmamme hylkäämiä. Jokainen ihminen on veli tai sisko, jonka puolesta Kristus on kuollut ja ylösnoussut. Jokainen ihminen on luotu kolmiyhteisen Jumalan kuvaksi.

Teol. yo Anne Mäkinen käännöksen tarkistanut Kalle Elonheimo

Vaikutelmia Grazista

Piispa Jorma Laulaja

Graz ennen Grazia

Grazin kokousten vaikutelmat alkoivat orastaa jo Suomessa valmisteluasiakirjan äärellä ja etukäteen pidetyssä kuudessa valmistelukokouksessa. Lisäksi oli maaliskuussa 1997 pohjoismaiden delegaattien yhteinen kokous Järvenpäässä.

Valmistelukokouksien pääasiallisen asialistan muodosti yleisteeman "Reconciliation - Gift of God and source of life" käsittely. Yhdessä arvioitiin asiakirjan teologista sisältöä ja pyrittiin mieltämään edessä olevien kokousten luonne. Kukaan delegaatti valitsi itselleen yhden asiakirjan kuudesta teemasta, jonka hän esitteli ja johon hän ennen muuta paneutui. Teemat olivat: 1. Kirkkojen näkyvän yhteyden etsiminen, 2. Dialogi muiden uskontojen ja kulttuurien kanssa, 3. Pyrkiminen yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen erityisesti köyhyyden, sosiaalisen syrjäytymisen ja muun syrjinnän voittamiseen, 4. Pyrkiminen kansojen väliin sovintoon ja konfliktien väkivallattoman ratkaisemisen edistäminen, 5. Pyr-

kiminen uuteen ekologiseen vastuuseen erityisesti tulevia sukupolvia ajatellen ja 6. Pyrkiminen elinmahdollisuuksien oikeudenmukaiseen jakamiseen maailman muiden alueiden kanssa.

Etukäteistyöskentely painottui siten välttämättä asiakirjakeskeiseksi. Tämä muodosti jälkepäin arvioiden vain kapean tuloväylän kokouksen koko sisältöön. Valmisteluasiakirjan ensimmäisestä luonnoksesta avautui kuin tiiviinä pakkauksena vihan, epäoikeudenmukaisuuden ja kärsimyksen Eurooppa ja maailma. Ensimmäinen elämä oli voimattomaksi tekevä näkökohtien tulva. On helppo yhtyä asiakirjassa olevaan iskulauseeseen, että Eurooppa tarvitsee ja haluaa sovutusta, mutta voimmeko tehdä jotakin? Jos puhumme kaikesta, käsittelemmekö järkevällä tavalla mitään?

Sovitus - sellaisena kuin sen ymmärrät

Teemasanaa "sovitus" käytettiin valmisteluasiakirjassa runsaasti ja aina uudessa yhteydessä. Yhä uudestaan toistettuna sovituksen sisältö laajeni, kävi elastiseksi ja menetti samalla teologisen hahmonsa. Sovitusta kuvailtiin "Jumalasta lähteväksi virtaamiseksi": sovituksen lähteestä virtaavat sovinnonteot. Virtaamisen "jälkiä" ovat sovinnonteot yksityisissä elämäntilanteissa sekä poliitikkojen ja kirkonjohtajien toiminnaissa.

Sovitus oli valmisteluasiakirjan mukaan ennen muuta Jeesuksen ihmiseksi tulemisessa, inkarnaatiossa. Jumalan rakkaus tulee ilmi Jeesuksessa, joka tuli ihmiseksi ja suostui ristille asti. Jeesuksen kuolemaa ristillä ei tulkittu klassiseen tapaan pimeyden valtoja vastaan käytyä taistelua eikä niiden vallasta lunastamiseksi. Sitä ei myöskään kuvailtu latinalaisen sovitusopin tavalla oikeudenkäynniksi, jossa Kristus sovitusuhrillaan poistaa viholaisuuden Jumalan ja ihmisen väliltä ja ottaa kantaakseen ihmiselle kuuluvan tuomion.

Sovitusten perustavien elementtien puuttuminen johti siihen, että sovitus sai eettisen painotuksen. Se oli ennen muuta sovinnon tekemistä ihmisten kesken ja ihmisten tulemisesta sovinnon tekijöiksi. Etiikka johdettiin sovituksista ja nähtiin uskon konkretisoitumisena. Tällainen teologinen ratkaisu vaikutti luterilaiselta teologian kannalta ongelmalliselta. Lutherin teologiassa etiikka ei virtaa sovituksista, vaan ns. luonnollisesta laista. Jumala piirtää uskon ja rakkauden rakkauden vaatimuksen jokaisen ihmisen - sekä kristityn että ei-kristityn sydämeen. Luomistosi- asiaa on, että jokainen ihminen katsoo eettisesti samaan suuntaan tajuaa luonnostaan esimerkiksi kymmenen käskyn, kultaisten sääntöjen (Matt 7:12) ja rakkau-

den kaksoiskäskyn (Matt 22:36-40) oikeellisuuden. Eri asia on, ettei langennut ihminen itsekkyydessään ja ylpeydessään tahdo niitä totella. Hän tietää, mikä on oikein, mutta ei tahdo tehdä sen mukaan.

Kirkon ulkoasiain neuvosto antoi valmisteluasiakirjasta lausunnon, jossa pyrittiin korjaamaan asiakirjan teologisia ongelmia. Niistä vain vähän otettiin huomioon valmisteluasiakirjan toisessa versiossa. Tälle oli leimallista se, että teologiset "kändsijat" oli häivytetty melkein näkymättömiin mosaiikkimaiseksi rakennettuun tekstiin. Toiseenkin luonnokseen suomalaisen luterilaisten delegaattien taholta pyrittiin vielä kokouksessa saamaan aikaan korjauksia siinä juurikaan onnistumatta. Luterilainen ansatsi jää suuressa yleiskokouksessa vähemmistön ääneksi. Teologinen jätkevyys ei ole kaikkien luterilaistenkaan kirkkojen luonteenomaisia piirteitä.

Sovitusten yleisteeman uskonopillisesta lähtökohdasta huolimatta Grazin yleiskokoukset painottuivat eettisiin kysymyksiin. Sovitus teologisena kokonaisuutena jäi kunkin oman käsittämisen asteelle ja pirstaloitui sovinnon tekemisen moninaisiksi kutsuiksi, haasteiksi ja vaatimuksiksi. Toisaalta sovitus välittyi jumalanpalvelusten hengellisenä antina. Grazin jumalanpalveluselämästä on annettava nimenomaan EEA2:n osalta kiitos ja tunnustus. Suuressa jumalanpalvelusteltassa ja toriaukioilla pidetyt jumalanpalvelukset olivat hyvin valmisteltuja ja vaikuttavia. Erityisesti muistan ristillä ja uhria käsittelevän palveluksen jumalanpalvelusteltassa.

Graz - suuri agora

EEA2 oli suuri eurooppalaisten kritityjen yhteentuleminen, johon kaikki, myös roomalaiskatoliset, osallistuivat. Toista

vastaavaa kokousta ei ole. Kukin toi Graziin kokemuksensa. Yleiskokous oli täynnä ristiriidan, sorron ja syrjäyttämisen kiipeitä kertomuksia. Se oli kokemusten jakamista ja yhteisessä toivossa vahvistumista. Asiakirjan pohjalta käydyt yleiskeskustelut, dialogifoorumit ja ryhmätyöskentelyt eivät tuoneet teemoihin varsinaisesti uutta, jo joukon suuruus rajoitti mahdollisuuksia. Ne olivat kokouksen runko, mutta jumalanpalvelukset ja muut tapahtumat olivat sydämen sykettä.

Euroopassa tarvitaan tällainen kristittyjen kokous, jossa yhtäläisen kutsun saaneina ovat läsnä sekä kirkkojen johtajat että jäsenet. Tähän Grazissa pyrittiin. Oikeutettua kritiikkiä herätti se, ettei kirkkojen johtajia kuitenkaan näkynyt siellä, missä kirkkojen jäsenet esittivät viestinsä.

Teologinen työskentely vaatii mielestäni uutta harkintaa. Se tulee suhteuttaa kokouksen luonteeseen. Nyt valmisteluasiakirja haastoi perinteiseen teologiseen arviointiin, itse kokouksessa painotus oli käytännön eettisissä ongelmissa ja hengellisissä tapahtumissa - jopa lauluissa ja muussa musiikissa. Yleiskokous tuotti julistuksen, perustekstin, käytännön suositukset ja niiden taustatestit. Näin suurta tekstimassaa tuskin tarvitaan, sen aikaansaaminen on pienemmän teologijoukon alaa. Hyvin valmisteltu julistus olisi riittänyt. Se voidaan viestinnällisesti saattaa myös kuuluville. Nyt sanottiin paljon, tuskin mitään uutta. Kun sanotaan jotakin kaikesta, ei kuitenkaan sanota juuri mitään.

Ruohonjuuret kulkevat edellä

Graz osoitti, että ekumeeninen ruohonjuuritaso kulkee kirkonjohtajien ja teologien edellä. Havainto ei ole uusi, mutta Grazissa se terävöityi jälkimmäisille suuntautuvaksi haasteeksi. Muuten kirkkojen

jäsenten etujoukot ja hitaat johtajat menettävät kosketuksen toisiinsa. Graz oli voimakas kutsu ekumeeniseen parannuksen tekemiseen kaikilla tasoilla. Sen ilma-
piiriä häiritsi pieni, mutta kiusallinen häiriö. Paavi ja Moskovan patriarkka suunnittelivat tapaamista Grazissa. Se olisi soveltunut hyvin sovituksen teemaan. Yleiskokouksen imagoa medioissa hallitsi hetken tämän tapaamisen valmistelu - ja sitten sen epäonnistuminen. Juuri Graziin ja sen teemaan tällainen ekumeeninen ylitason kompastelu ei ollut ollenkaan soveliaista ja antoi huonon todistuksen suurten kirkonjohtajien tilannetajusta. Jos on oltava tapaamatta, oltakoon tapaamatta jossakin muualla kuin euroopalaisen sovinnon yleiskokouksessa.

Liian pitkä kokousrupeama

Kaksi viikkoa ja kaksi yleiskokousta on liian pitkä aika. Jännite herpaantui selvästi toisella viikolla. Teemat, jumalanpalvelukset ja yleiskeskustelut eivät enää toisella viikolla kantaneet niin kuin EEA2:ssa. Jos EEA ja EKK:n yleiskokous pidetään tulevaisuudessa yhteen menoon, jälkimmäisen pituutta ja sisältöä kannattaa mielestäni harkita. Samoja teemoja ei ole järkevää käsitellä kahteen kertaan. Riittää, että lyhyesti reagoidaan EEA:n julistukseen. Tämä voidaan tehdä ryhmiin jakautumatta: suppea ryhmä voi valmistella ehdotuksen väliin jäävän viikonvaihteen aikana ja tuoda sen heti plenumiin käsiteltäväksi ja hyväksyttäväksi. Valinnat, jotka veivät suhteettoman ajan, voidaan tehdä alkuvuikosta ja lähteä sitten kotiin.

Suomalaisista valittiin EKK:n keskuskomiteaan kirkkomme ehdokas Sylvia Raulo uudestaan. Hän kuuluu myös EKK:n yleiskokouksen puheenjohtajistoon. Ortodoksisen kiintiön sisällä keskuskomiteaan valittiin Veikko Purmonen. Kun sin-

ne valittiin lisäksi suomalaissyntyinen, ortodoksinen arkipiispa Longin, suomalaisten osuus tässä yleiskokousten välillä työskentelevässä elimessä on todella hyvä.

Turhautumisen ja idealismin välistä kulkeva tie

Kyettiinkö Grazissa välttämään toisaalta turhautuminen ja toisaalta idealismi? Vastausta ei kykene antamaan kukaan yksinään eikä sitä voi antaa heti. Euroopan eettiset ja uskonnolliset kysymykset ja koko ihmiskunnan edessä olevat haas-

teet vaativat pitämään kiinni Grazin kaltaisesta ekumeenisesta kokoontumisesta ja myös kehittämään sitä. Kirkkojen tulee pitää jäsenet ja johtajat, paimenet ja lauma kuuloetäisyydellä toisiinsa ja antaa yhteinen ääni. Tätä voidaan sanoa idealismiksi, mutta se on myös mahdollisuus antaa todistus maailmalle - ja katsoa samalla Jumalan uskomaan talenttiin. Tästä puhui Armenian katolikos Karekin I eräässä yleiskokouksen kohokohdistista: "Jokainen toivoo maailman muuttuvan, kukaan ei ajattele, että minun tulee muuttua. Tällainen muutos vaatii nöyryyttä rohkeutta, ja sillä on hintansa. Olemmeko valmiit siihen?"

Huomioita Euroopan 2. ekumeenisesta yleiskokouksesta

Piispa Paul Verschuren

Pyrin tässä esityksessäni valaisemaan Grazissa pidettyä toista Euroopan ekumeenista yleiskokousta lyhyesti kolmesta näkökulmasta käsin. Ensimmäisessä jaksossa esitän yleisesti, ehkä pinnallisestikin, joitakin henkilökohtaisia vaikutelmiani. Sen jälkeen tarkastelen kriittisesti kokousasiakirjoja ja lopuksi haluaisin kiinnittää huomiota niihin tulevaisuuden haasteisiin, jotka Grazissa nousivat selvästi esille.

I

Euroopan toista ekumeenista yleiskokousta Grazissa tulee mielestäni ensisijassa kuvata onnistuneena kohtaamisen juhlanä. Kokouksesta ei muodostunut "teologisia päiviä", ja tässä yhteydessä onkin todettava, että kokouksen aihetta "sovinto - Jumalan lahja ja uuden elämän lähde" ei oikeastaan pohdittu syvemmin. Ei ollut myöskään havaittavissa mitään silmiinpistävempiä merkkejä yrityksistä liittää yhteen dogmaattisista ja moraaliteologisista lähtökohdista nousevia aloitteita. Grazista ei tullut paikkaa todellisille

avoimille sovituksen teoille kirkollisessa tai yhteiskunnallisessa mielessä. Tähän liittyvät odotukset olisivat tosin olleetkin epärealistisia. Grazin kokouksesta ei siis muodostunut yleisen eurooppalaisen sovituksen juhlaa. Ennemminkin siitä tuli yksi askel tiellä sovituksen. Graz osoittautui tuon ekumeenisen kokousviikon kuluessa kohtaamisen paikaksi. Tässä yhteydessä ei tule mainita vain kirkollisten organisaatioiden ja liikkeiden kohtaamista, vaan myös kristittyjen keskinäinen kohtaaminen ja erityisesti ihmisen kohtaaminen Jumalansa, Jumalan sanan ja kirkkonsa kanssa.

Yleisesti voidaan todeta, että osanottajamäärä oli ilahduttavan suuri. Seitsemäsadan virallisen Euroopan katolisten piispa- ja kirkkojen konferenssin (CEE) ja Euroopan kirkkojen konferenssin (EKK) lähettämien delegaattien kanssa kokoukseen osallistui noin kymmenentuhatta henkeä. Siis paljon enemmän kuin mitä valmistelukomitean optimistisemmatkaan odotukset olivat olleet. Pitäisi ihaila Grazin paikalliskomiteaa, että se pystyi vaivojaan

säästelemättä organisoimaan tällaisen joukon hoidon. Runsas osallistujien määrä merkitsi luonnollisesti myös ylimääräistä taakkaa keskustelufoorumille, muille järjestäjille ja sihteeristölle.

On huomattavaa, että lähes puolet osanottajista tuli Itä-Euroopan maista. Baselissa v. 1989 heitä oli noin 250, joten Grazin 4000 todistaa Euroopassa tapahtuneesta poliittisesta myllerryksestä. Tämä lukumäärä yllätti myös valmistelukomitean. Ajatellen osanottajien ikäjakaumaa, oli nuorten osanottajien määrä - lukuunottamatta Itä-Euroopan maita - odotettua vähäisempi. Syynä saattoi olla nuorten tapaaminen paavin kanssa Pariisissa myöhemmin kesällä tai vain kokouksen ajoittuminen kesälomakauden ulkopuolelle.

Haluaisin mainita myös Grazin kokouksen vaikuttavat hartaushetket. Joka päivä oli järjestetty monissa kaupungin kirkkoissa ekumeenisia rukoushetkiä. Henkilökohtaisesti ajattelen kiitollisena niitä katolisia ja ekumeenisia tilaisuuksia, joita Grazin piispa Weberin avulla pidettiin päivittäin tuomiokirkossa sekä kaikille yhteisesti tarkoitettua aamurukousta ja raamattumietiskelyä. Koska kokouksen hengellisestä annista saattaa lausua sangen positiivisen arvion, voitaneen antaa anteeksi avausjumalanpalveluksen pituus ja siinä pidetyt monet puheet, mitkä varjostivat avausjuhlan hyvää saannaa.

Toisin yleisarviossani esille myös ortodoksisten delegaattien osallistumisen. En käsittele tässä Grazin kokouksen aattona Wienissä tapahtunutta katolis-ortodoksisen kohtaamisen epäonnistumista enkä Moskovan patriarkan tai Armenian katrikan Karekin I:n avajaisistunnossa pitämää problemaattisia puheita, vaan yleensä ortodoksisten delegaattien työskentelyä kokouksessa. He vaikuttivat usein syrjäänvetäytyviltä, ja toisinaan näytti sil-

tä, että he suorastaan sulkiivat itsensä keskustelun ulkopuolelle. Minulle itselleni tämä oli yllätys, sillä olenhan tottunut täällä Suomessa avoimeen ilmapiiriin niin ortodoksisen kirkon kanssa kuin hyvään yhteistyöhön kokouksen valmistelukomitean ortodoksisen puheenjohtajakollegan kanssa. Samankaltaisia huomioita on tehty useammilla tahoilla.

Lopuksi mainitsin vielä kolmen suuren eurooppalaisen instituution, Euroopan unionin, Euroopan neuvoston ja Euroopan turva- ja yhteistyöjärjestön edustajien epätyytyttävän esiintymisen Grazin kokouksessa, erityisesti heidän penselin ja torjuvan asenteensa niitä maahanmuuttajia kohtaan, jotka ovat kaikkien säädösten ulkopuolella.

II

Tämän lyhyen esitykseni toisessa osassa rajoitin käsittelemään enemmän kriittisesti Grazin kokouksen asiakirjoja. Kokous hyväksyi kolme päätössiakirjaa. Ensiksi kaikille suuremmille kokouksille tunnusomaisen avoimen julistuksen - jota yleensä ei lueta myöhemmin enää uudelleen, sekä loppuasiakirjan ja kolmanneksi toimintasuositukset taustamateriaaleineen.

Tämänkertaista julistusta kannattaa kuitenkin lukea. Minusta se on näistä kolmesta tekstistä mielenkiintoisin ja inspiroivin. Siinä seurataan teemaa ongelmakuvaus - analyysi - toiminta. Asia on kirjattu lyhyesti ja muutamin lausein pyritään esittämään yhteenveto Euroopan kirkkojen sitoutumisesta tulevaisuuteen. Koska julistus on lyhyt, se ei valitettavasti voi olla kovin konkreettinen ja siksi onkin vaarana, että kirkkojen sitoutuminen siihen kuulostaa hurskaalta toiveelta, johon ei ole poliittisia eikä taloudellisia edellytyksiä.

Loppuasiakirjaa voi moni pitää riittämättömänä. Myös toimintasuositusten runsaus ei kaikkien mielestä ollut tarkoituksenmukaista. Käsittääkseni niitä kahta tekstiä voi ymmärtää oikein vain, jos niitä tarkastelee yhdessä kokousta edeltäneiden suunnitelmien kanssa. Grazin oli tarkoitus olla jotain muuta kuin Basel, ei ainoastaan siksi, että haluttiin välttää Baselin toisinto, vaan koska 1997 Euroopan kirkollinen, poliittinen ja yhteiskunnallinen tilanne oli varsin erilainen kuin vuonna 1989. Grazin omaleimaisuuden oli ajateltu ilmenevän mm. seuraavalla tavalla: Kokous ei julkaisisi lainkaan loppuasiakirjaa, vaan keskittyisi delegaattien intensiiviseen työskentelyyn työryhmissä, keskustelutilaisuuksissa ja kansallisissa tapaamisissa. Tämä toiminta olisi sitten saattanut johtaa lyhyeen kannanottoon tai toimintasuositukseen. Mutta osaksi ottaen huomioon CCEE:n ja EKK:n delegaattit, jotka tuskin osallistuisivat kokoukseen, joka ei tuottaisi mitään asiakirjaa, päätettiin loppuasiakirja kuitenkin valmistella. Sen tulisi - toisin kuin Baselin tekstin - olla lyhyt, mutta silti sisällöltään painava. Tämä ei toteutunut toivotulla tavalla. Kokouksessa ei yksinkertaisesti onnistuttu luomaan olennaiseen keskittävää, merkittävää asiakirjaa aiheesta sovitus, tekstiä, jossa aihetta oltaisiin tarkasteltu dogmaattisista ja moraaliteologisista näkökannoista käsin. Tekstiä valmistellut työryhmä suoriutui vaikeasta tehtävästään hyvin, mutta osittain vähäisten kansallisten valmistelujen johdosta asiakirja ei ollut kaikilta osin tyydyttävä. Herder-Korrespondenz välitti elokuun numerossaan, että suuri enemmistö CCEE:n ja EKK:n delegaateista hyväksyi loppuasiakirjan lähinnä kokousta kohtaan tuntemastaan solidaarisuudesta. Oman käsitykseni mukaan protestanttisella puolella pidettiin riittämättömänä sitä, että siltä Jumalan armon tuoman sovituksen ja ihmisen toiminnan välillä ei ollut kyllin selkeä.

Ortodoksisella puolella taas oli epäselvyyttä siitä kuinka pitkälle sitova loppuasiakirja olisi.

III

Kolmanneksi käsitellen kahta tehtävää, jotka odottavat Euroopan kirkkoja tulevaisuudessa. Grazin kokouksessa nämä saivat erityistä huomiota.

Ensimmäinen koskee naisen asemaa kirkossa ja yhteiskunnassa. Aihe lienee tuttu jo monista eri yhteyksistä. Olin itsekin samaa mieltä, mutta silti yllätyin, kun huomasin osallistuvani ainoana piispana keskustelufoorumiin "Miesten ja naisten yhteys kirkossa ja yhteiskunnassa". Tilaisuuden alussa naiset kritisoivat voimakkaasti Grazin kokouksen organisaatiota siitä, että kyseisen aiheen käsittely oli supistettu yhteen ainoaan istuntoon. On todettava myös, että tilaisuuteen osallistuvien naisten joukossa oli varsin vähän nuorempaa ikäpolvea. Mutta nämä ovat tässä kuitenkin sivuasioita.

Foorumissa kävi selväksi erityisesti kolme seikkaa: Ensinnäkin naisten todellinen - samoin kuin myös oletettu - kärsimys tarvitsee sovintoa. Se syvä epävarmuus ja todellinen viha, joka syntyy naisen asemasta kirkossa ja kirkollisten auktoriteettien toiminnan seurauksena, ei lieviy kirkollisilla asiakirjoilla, eikä niitä siten voidakaan lieventää. Naisiin kohdistuneesta väkivallasta nouseva tuska vaatii toimenpiteitä. On perusteltua, että Grazin kokouksen kaikki kolme asiakirjaa käsittelevät tätä aihetta. Nämä kysymykset eivät voi jättää meitä rauhaan.

Minua pyydettiin eräissä henkilökohtaisissa keskusteluissa tekemään voitavani, jotta CCEE:n ja EKK:n yhteistyö löytäisi uusia muotoja, myös siitä lähtökohdasta käsin mikä on naisen aseman katolisessa kirkossa. On selvää, että CCEE:n, jossa

on jäseninä on pelkästään piispoja, ja EKK:n, jonka kirkollisina edustajina voivat olla sekä miehet että naiset, vertailu nostaa yleisesti esiin kysymyksen CCEE:n kokoonpanosta ja työtavoista.

Naisten ja miesten yhteyttä käsittelevä foorumi jätti mieleeni vielä erään kysymyksen, jota sivuttiin siellä vain ohimennen. Nimittäin annammeko teologiassamme riittävästi huomiota naisten käsityksille ja ajattelulle (erityisesti ei-katolilaisten ja ei-ortodoksien) Marian hahmosta ja asemasta Jumalan suunnitelmassa. Samanaikaisesti, kun eri tahoilla katolisessa kirkossa yritetään muodostaa uusia dogmaattisia mariologiaa koskevia formulointeja, voitaisiin mieluummin tarkastella sitä mariologiaa, joka kehittyi aivan vieressämme, mutta jää toistaiseksi vaille tieteellistä arviointia. Siitä voisi kehittyä ekumeenisesti jotain hyvin arvokasta.

Uskon, että miesten ja naisten yhteys kirkossa ansaitsee Grazin jälkeen erityistä huomiota.

Toisena kirkkojen tulevaisuuden tehtävänä painottaisin Grazin toimintasuositusten toista suositusta. Käsiteltäessä Grazin kokouksen valmisteluvaiheessa CCEE:n ja EKK:n delegaattien tehtävää, ajateltiin, että delegaattit muotoilisivat - kuten jo edellä tuli mainitsin - muutamia, mahdollisimman harvoja toimintaehdotuksia silmällä pitäen Euroopan kirkkojen tulevaisuutta. Lopputuloksena annettiin kuitenkin 22 toimintasuositusta. Lukumäärä antaa suuren valintamahdollisuuden tulevaisuuden toiminnan kannalta, mutta siihen sisältyy myös vaara, ettei mikään suosituksesta tule valituksi. Itse olisin toivonut, että ehdotuksia olisi annettu vain muutama, jotta kirkkojen sitoutuminen voisi konkretisoida. Se on kuitenkin vielä mahdollista. CCEE:ltä se edellyttää, että se asettuu selkeästi tietty-

jen suositusten taakse ja osoittaa konkreettisia ehdotuksia niiden toteuttamiseksi. Toimintasuositus 2 ansaitsee mielestäni CCEE:n erityishuomion. Se kuuluu: "Me suosittelemme kirkkoja laatimaan yhteisen asiakirjan, joka sisältää ekumeeniset perusvelvollisuudet ja -oikeudet ja jossa määritellään ne ekumeeniset suuntaviivat, säännöt ja edellytykset, jotka auttavat kirkkoja, niiden vastuuhenkilöitä ja kaikkia jäseniä tekemään eron proselytismin ja kristillisen todistuksen välillä, samoin kuin fundamentalismin ja aidon uskon välillä ja lopuksi muokkaamaan enemmistö- ja vähemmistökirkkojen suhteita ekumeenisessä hengessä." Tähän lausumaan sisältyvät ajatukset voitaisiin yhdistää aloitteeksi, eräänlaiseksi Euroopan kirkkojen *carta ecumenicak*si. Jos Grazin kokouksen seurauksena syntyisi tulevaisuudessa edes alustava, summittainenkin ekumenian peruskirja, olisi Grazista sen myötä tullut pysyvä siunaus Euroopan kirkkoille.

"Sovitus - Jumalan lahja ja uuden elämän lähde". Kukaan meistä ei tiedä, millä tavalla ja kuinka monelle Jumala on Grazin kokouksessa avannut tien sovituksen, sovituksen itsensä kanssa ja ihmisten keskinäiseen sovituksen, mutta siitä nousee todellinen kiitoksemme tästä kokouksesta.

Oheinen teksti on lyhennelmä piispa Paul Verschurenin Euroopan 2. ekumeenista yleiskokousta koskevasta yhteenvedosta, jonka hän esitti Euroopan katolisten piispainkokousten neuvoston (CCEE) kokouksessa 2.-4.10.1997 Czesztochwassa.

Grazin yleiskokouksen anti ekumenialle Euroopassa

Risto Cantell

Itävallan Grazissa kesä-heinäkuussa 1997 pidetty toinen Euroopan ekumeeninen yleiskokous ja Euroopan kirkkojen konferenssin (EKK) XI yleiskokous, joiden yhteisenä teemana oli "Sovitus/Sovinto - Jumalan lahja ja uuden elämän lähde" antoivat runsaasti virikkeitä tulevaisuuden ekumeeniselle toiminnalle Euroopassa. Tarkastelen seuraavassa Grazin ekumeenista merkitystä ja sen antia EKK:lle ja ehkä vähän muillekin.

Osallistuin Grazin yleiskokouksiin kirkkomme lähettämänä neuvonantajana (advisor). Esitykseni ensimmäinen osa (I) kuvaa mielestäni tärkeimpiä Grazin ulottuvuuksia ja jälkimmäisessä osassa (II) koetan nostaa esille niitä asioita, jotka mielestäni ovat tärkeitä Euroopan tulevien vuosien ekumeenisessa työssä. Vastaavanlaisen arvion esitin syyskuussa 1997 Genevessä pidetyn Kirkkojen maailmanneuvoston (KMN) keskuskomitean kokouksessa, sen Euroopan alueen kirkkojen kokouksessa 17.9.1997.

I

Mitkä sitten olivat Grazin luonteenomaisimmat ekumeeniset piirteet? Tästä on varmasti erilaisia käsityksiä. Omasta mielestäni erityisesti kolme havaintoa Grazista on mahdollista ja välttämätöntä tehdä.

1. Oma maanosamme, Eurooppa, on muuttumassa hyvin dramaattisella tavalla. Samaan aikaan ovat käynnissä sekä Euroopan yhdistyminen (integraatio) että sen hajoaminen (disintegraatio).

Ei ole olemassa yhtä Euroopan yhteistä taloa; Euroopassa on monia eurooppalaisia taloja, linnoja ja majoja. Eurooppa on muutosten kourissa oleva maanosa. Se muuttuu poliittisesti, taloudellisesti ja uskonnollisesti.

Euroopan kartta täytyy piirtää ja painaa yhä uudelleen. Se voi olla hyväksi kirjapainoille ja -kaupoille, mutta ei välttämättä eurooppalaisille.

2. Ekumeeninen tilanne Euroopassa on hyvin moninainen ja vaihtelevainen. Tilanteet maanosamme eri kolkilla ovat erilaiset. Jännitykset kirkkojen välillä ja kirkkojen sisällä näyttävät olevan yleisiä monissa maissa.

Neuvostoliiton hajoamisen ja sosialismin kukistumisen jälkeinen aika uusine vapauksineen ei ole tuonut kirkkoille ongelmattonta aikaa. Vaikeudet eivät ole loppuneet; ne ovat vain muuttaneet muotoaan. Rautaesiripun tilalle on tullut taloudellisen vallan "hopeinen esirippu". Monet kirkot ovat keskittyneet enimmäkseen - ja jotkut aivan kokonaan - omien sisäisten asioitensa ja jännitystensä hoitoon.

Ekumeeniset yhteydet, jotka olivat kirkkoille vaikeina vuosina elintärkeitä ja arvostettuja, ovat nyt vähenemässä tai aiheuttamassa lisäharmeja monissa kirkkoissa.

3. Grazin yleiskokouksen aikaansaaminen oli suoranainen ihme. Ekumeenien yleiskokous antoi todennukaisen kuvan Euroopan ekumeenisesta tilasta ja ekumeenisista tilanteista. Graz oli pienistä käytännön hankaluuksista huolimatta myönteinen ja lupauksia herättävä tapahtuma. Siellä oli mukana myös runsaasti toivon merkkejä. Sellainen on mm. Roomalais-katolisen kirkon laaja ja sitoutunut osallistuminen.

Yleiskokouksen ilmapiiri oli kaikista vaikeuksista ja vastoinikäymisistä huolimatta toiveikas, hyvä ja ystävällinen. Iso osuus hyvän tunnelman syntymiseen on Grazin kauniilla kaupungilla ja vieraanvaraisilla asukkailla. Osanottajat tunsivat olevansa tervetulleita vieraita, joiden viihtymisestä ja hyvinvoinnista haluttiin pitää hyvää huolta.

Kokoukset näkyivät ja kuuluivat katukuvassa. Kukaan ei jäänyt tietämättömäksi

siitä, että Euroopan kirkot ja kristityt kohtaavat toisensa.

II

Millaiset ovat sitten Grazin seuraamukset EKK:n toiminnalle? Mieleissäni on erityisesti kolme asiaa, jotka ovat tärkeitä Euroopan kirkkojen konferenssille ja josakin määrin myös muille ekumeenisille järjestöille (KMN, LML).

1. Ensimmäinen kysymys koskee käsitystä itse Euroopasta. Millainen on meidän konseptiomme Euroopasta?

Grazin yleiskokouksen valossa minusta on tärkeää, että EKK tulevaisuudessakin puhuu ja toimii koko(naisen) Euroopan puolesta. Kuten EKK:ssa on ollut tapana sanoa, Eurooppa ulottuu Atlantilta Uralille ja Jäämereltä Välimerelle saakka.

Eurooppa ei koostu vain taloudellisesti hyvinvoivasta Länsi-Euroopasta, Euroopan Unionista, vaan siihen kuuluvat niin itä kuin länsikin, sekä pohjoinen että etelä. Vain kokonaisuena Eurooppa voi viedä eteenpäin eurooppalaista hengenperintöä.

2. Euroopan kontekstissa on äärimmäisen tärkeää, että kirkot voivat tulla yhteen, kohdata toisensa ja nähdä ongelmansa. Toisten kirkkojen ja traditioiden kuunteleminen ja kuuleminen on välttämätöntä, jotta kirkot voisivat ymmärtää itsellään.

Euroopan kirkkojen konferenssin (ja osittain myös KMN:n) erityinen tehtävä on olla kirkkojen kohtauspaikka, foorum niiden yhteentulemiselle, yhdessä olemiselle ja yhdessä kulkemiselle. Kaikessa tässä tarvitaan runsaasti kärsivällisyyttä ja aikaa.

Kirkon ykseyteen on vielä pitkä matka. Samoin yhteiseen ymmärrykseen kirkosta ja ykseydestä on vielä kuljettavana vaivalloinen taival. Tällä matkalla meidän on otettava huomioon, että myös niillä, joilla meidän käsityksemme mukaan ei ole ymmärtämystä lainkaan, on oikeus omaan ymmärrykseensä.

3. Euroopan kirkkojen konferenssin ja myös KMN:n rooli on olla jäsenkirkkojensa nöyrä palvelija niiden tullessa yhteen ja etsiessä yhteistä tietä.

Ekumeeniset haasteet Euroopassa ovat valtavat, mutta niin ovat myös mahdollisuudetkin. Meidän tulisi nähdä Euroop-

pa sen todellisessa monimuotoisuudessa ja monimutkaisuudessa. Eurooppa ei ole koko maailma, mutta se on sen olennainen osa.

Erityisesti kahdella alueella EKK:n tulisi myös jatkossa toimia pontevasti. Ne ovat ensinnäkin idän ja lännen väliset suhteet ja toiseksi enemmistö- ja vähemmistökirkkojen väliset yhteydet.

Euroopan kirkot ovat Grazin jälkeen todellakin uuden, haastavan vuosikymmenen, vuosisadan ja vuosituhannen kynnyksellä.

Kansanjuhlaa ja tulevaisuuden näkymiä

Sylvia Raulo

Kaksi asiaa tulee ensimmäiseksi mieleeni ajatellessani Grazin kokousta. Ensimmäinen liittyy luostarin pihaan, jossa ortodoksiystävien kanssa jaoimme paikallisten asukkaiden järjestämää ilta-ateriaa ja olimme menossa katsomaan enkeleihin liittyvää näyttelyä. Yht'äkkiä joukkoomme liittyi kaksi nuorta tsetseeniä ja keskustelu laajeni käsittelemään sotaa, väkivallan kierrettä, rauhan vaikeutta, islamia... Enkelinäyttelykin nähtiin, mutta sitä katsoi aivan uusin silmin.

Toinen liittyy ekumeenisen yleiskokouksen päättyttyä alkaneeseen EKK:n XI:een yleiskokoukseen. Tuhansien vierailijoiden ja katolisten delegaattien kadottua tuntui Grazin messualue lähinnä aavemaiselta. Toisaalta työskentely oli helpompaa ja rauhallisempaa. Keskustelimme asiasta erään delegaatin kanssa, joka totesi hymyillen: "Kuinka helpottavaa onkaan olla ihmisten ja kirkkojen kanssa, jotka tuntee ja joista tietää, mistä heidän kanssaan on eri mieltä. Ja kuinka paljon köyhempiä".

Kaksi viikkoa kokousta vie jokaisen ihmisen voimavaroja. Omalla kohdallani se liittyi myös jo useamman vuoden kestäneeseen toisen ekumeenisen yleiskokouksen valmisteluprosessiin sekä toisaalta EKK:n keskuskomitean työskentelyyn sekä ennen että jälkeen kokouksen. Graz oli vain välitappi tässä prosessissa. Sitä edelsi välillä kovin vaikealtakin tuntunut valmistelu, jota värjivät CCEE:n sisäiset muutokset, Keski- ja Itä-Euroopan katolisten piispainkonferenssien tuomat uudet painotukset, ortodoksien sisäiset jännitteet varsinkin Konstantinopolin ja Moskovan välillä sekä valtavien, ruohonjuuritason liikkeiden odotusten luoma paine ja toisaalta pitkään jatkunut keskustelu kokouksen luonteesta ja epävarmuus sen rahoituksesta.

Yleisesti kokousta on luonnehdittu onnistuneeksi. Itse näin monia ongelmia, joita kuitenkin kokouksessa vallinnut poikkeuksellisen hyvä, avoin ja lämmin ilmapiiri pehmensi.

Yllättävän hyvin ne kuitenkin tulivat kirjatuiksi osaan lukuisista dokumenteista.

Monista tärkeistä osa-alueista on syytä nostaa esiin muutamia. Koko eurooppalaiselle kristikunnalle kokous oli tärkeä todistus välttämättömyyksiä, että historialliset kirkot tekevät yhteistyötä tulevaisuutta varten. Euroopanlaajuiset ongelmat koskettavat kaikkia. Toivon mukaan vähitellen yhteys löytyy myös vapaiden suuntien kristittyihin. Monien paikallisten konfliktien suhteuttaminen muihin helpottaa paineita ja auttaa löytämään ratkaisuja. Tässä suhteessa oli viisasta antaa suhteellisen paljon aikaa maakohtaisille kokouksille muuten erittäin tiiviissä ohjelmassa, jota varsinkin monet Keski- ja Itä-Euroopan sekä eteläisen Euroopan vähemmistökirkot pitivät kokouksen tärkeimpänä antina. Meidän suomalaisten kohdalla se merkitsi lähes viidenkymmenen hengen, hyvin laajapohjaisen joukon kokoamista. Tamperelaisten työttömien ryhmä, delegaatiit eri kirkkoista, stuertit, katumuusikot, vierailivat yksityishenkilöt, tiedottajat... enpä muista milloin ekumeenisessa kokouksessa olisivat kirkkojemme ja niiden jäsenten monet kasvot olleet samalla tavalla edustettuina. Tällaisen laajapohjaisen kansanjuhlan luonteesta on puhuttu paljon myönteistä. Sana "juhla" ei kuitenkaan saisi kätkeä sitä, että laajan, erilaisten järjestöjen ja verkostojen järjestämän ohjelman puitteissa käsiteltiin hyvinkin kipeitä kysymyksiä ja kuultiin monia koskettavia todistuksia. Kokouksen eräs päätavoite oli dialogin saaminen aikaan kirkkojen virallisten delegaattien ja koko kristikansan kesken. Vaikka aika asetti omat rajoituksensa, onnistui tämä elementti kuitenkin hyvin. Koko Kirkon monimuotoisuus ja elävyys tuli esiin.

Yksi suurimmista yllätyksistä oli entisten sosialistimaiden kristittyjen vahva osallistuminen. Kokouksessa oli yli tuhat romanialaista ja satoja ihmisiä Baltian mais-

ta, Venäjältä, Ukrainasta, Balkanilta. Tämä teki kokouksesta monessakin mielessä historiallisen. Nämä vierailivat ryhmät, myös ne jotka kamppailevat vanhoillisia voimia vastaan omien kirkkojensa johdossa, osallistuivat myös aktiivisesti eri ohjelmien osiin ja toivat monesti sen toivon näköalan, joka ei virallisten edustajien puheista ehkä näkynyt.

Myös naiset olivat vahvasti esillä kokouksessa. Erityisen vahvana näkyi, ehkäpä johtuen katolisen Itävallan kontekstista, katolisten naisten liikkeet sekä katolisen kirkon sisällä vaikuttavan "Kirkko alhaalta" -uudistusliikkeen aktiivisuus. Monet naisliikkeet kokivat, että heidät oli syrjäytetty itse kokouksen sydäimestä, samoin kuin kirkkojen elämässä heille annetaan oma nurkkansa, jossa he voivat toimia kaukana vallan keskuksesta. Naisteemat näkyivät kuitenkin monien ryhmien työskentelyssä sekä loppuasiakirjoissa, joissa erityisesti väkivallan teema oli vahvasti esillä. Vielä on kuitenkin kuljettava pitkä matka ennen kuin päästään avoimeen vuoropuheluun, jota eivät vaivaa katkeruus ja/tai defensiivisyys.

Varsinaisen kokouksen annista, joka näkyy kokouksen loppuasiakirjoissa, voi olla monta mieltä. Suurin ongelma lienee se, että kokouksella on lukuisia erilaisia ja eri statuksen omaavia dokumentteja, joiden käyttö voi siksi jäädä valitettavan vähäiseksi. Asiakirjoihin tuli kuitenkin kirjattua monia tärkeitä asioita ja teemoja, joiden työskentelyn voi toivoa jatkuvan tulevaisuudessakin EKK:n jäsenkirkkojen ja katolisen kirkon yhteistyönä.

Itse ekumeenisen yleiskokouksen jälkeen pidetty EKK:n yleiskokous ja marraskuussa pidetty uusi keskuskomitea jatkoivat omalta osaltaan monien asioiden konkretisoimista ohjelmiksi ja temaattiseksi työskentelyksi.

Joitakin selkeitä kehitystendenssejä on kuitenkin näkyvissä. Euroopan ekumeenisen kirkko ja yhteiskunta-komission (EECCS) liittyminen osaksi EKK:ta vahvistaa kirkkojen roolia niiden käydessä vuoropuhelua eurooppalaisten valtiollisten instituutioiden kanssa. Tähän joukkoon on ilmoittanut haluavansa liittyä myös kirkkojen siirtolaisuuskomissio. Kirkot siis haluavat näkyvämpää roolia myös päätettäessä meitä kaikkia koskevista tulevaisuuden ratkaisuista.

Toinen on näkökulma, joka tuo eurooppalaiseen keskusteluun syrjäytyneiden ja syrjäytettyjen äänen, joka puhuu niistä ihmisistä, jota talous ja nykykehitys pitää lähinnä taakkoina. Vallitsevalle ihmis-käsitykselle on etsittävä vaihtoehtoja. Kolmas on kirkkojen kipupisteiden tunnustaminen - monien kirkkoperheiden sisällä on kipeitä ristiriitoja, ja monien kirkkojen sisällä uudistajat ja vanhaan pitäytyvät käyvät myös kovaa kamppailua. Samoin vähemmistö- ja enemmistöasemassa olevat kirkot etsivät monissa maissa tasapainoista elämää yhdessä. Dialogia tarvitaan kirkkojen sisällä ja niiden välillä. Muiden uskontojen läsnäolo Euroopassa on myös haaste kirkkoille.

Sovitus oli valtava teema yhden kokouksen aiheeksi. Pelko siitä, että se muodostuu pelkäksi sateenvarjoksi, jonka alla käsitellään kaiken maailman ongelmia, ei toki ollut turha. Mutta yllättäen tämän kristillisen uskon kannalta keskeinen teema säilytti kaikki ulottuvuutensa ja koko rikkautensa. Kokousten jumalanpalveluselämä ja raamattutunnit syvensivät teemaa ja antoivat sille ulottuvuuksia, jotka tuntuivat jopa uusilta ja yllättävilä, mutta olivat siksi hyvin hedelmällisiä. Kun tämä syventyminen Jumalan Sanaan ja kirkon liturgiseen traditioon tapahtui kontekstissa, jossa maailman ongelmilla oli tsetseenitytön, suomalaisen työttömän ja angolalaisen siirtotyöläisen kasvot, oli kokemus muutakin kuin jälleen yksi kokous. Se oli itselleni etappi myös henkilökoh-taisen uskonelämän kasvussa sekä siinä etsinnässä, jota kukin meistä harjoittaa yrittäessään tavoitella vastuullisempaa elämää Jumalan luomakunnassa.

Sovitus - ekumenian ja elämän lähde

Juhani Räsänen

Euroopan ekumeenisten yleiskokousten perinne nykyisessä muodossaan ei ole kovinkaan pitkä. Ensimmäinen kokous pidettiin vain kahdeksan vuotta sitten Baselissa, Sveitsissä, jossa kokouksen aiheena oli "Oikeudenmukaisuus, rauha ja luomakunnan eheys". Kukaan Baselissa mukana ollut ei varmaan painajaisunissaankaan osannut kuvitella sitä muutosten aaltoa, joka pyyhkäisi Euroopan yli kuluneiden vuosien aikana. Grazin kokouksesta muodostui uuden Euroopan kristittyjen kokous, jossa selkein lämpöpainoin puhuttiin niin lännen uudenlaisesta kohtaamisesta kuin Euroopassa kärjistyvistä sosiaalisista ja poliittisista kysymyksistä.

Kokous ei alkanut suotuisissa merkeissä, koska alkuun kaavailtu kolmen suuren kirkollisen johtajan, Konstantinopolin patriarkan **Bartholomeos I:n**, Rooman paavin **Johannes Paavali II:n** ja Moskovan patriarkan **Aleksi II:n** suunniteltu tapaaminen Grazissa peruuntui juuri kokouksen kynnyksellä.

Toisen varjon kokoukselle heitti Georgian (Gruusian) kirkon ilmoitus erota ekumeenisista järjestöistä. Georgian kirkon paikat pysyivät kokouksen ajan tyhjinä. Samaan aikaan taustalla esiintyi erityisesti reformoitujen protestanttien kirkkojen keskuudessa voimakasta kritiikkiä ekumeenisen toiminnan luonteesta.

"Maailman järjestyksen keskus"

Armenian kirkon päämies katolikos **Karekin I** kuvasi puheessaan Grazin kokouksen yleisistunnossa Euroopan joutuneen "maailman järjestyksen keskukseksi". Euroopan ihmiset ovat viime vuosina kohdanneet vapautumisen iloa ja sodan kauhuja, vanhojen riitojen uudelleen aloittamista ja kivuliasta sovinnon tekoa. Nämä ovat puolestaan johtaneet Karekin I mukaan brittiläisen diplomaatin **Ronald Higginsin** kuvaamaan maailman "moraaliseen sokeuteen": ihmiset tekevät ratkaisuja ymmärtämättä tekojen

sa seurauksia, puhumattakaan niiden laajemmista vaikutuksista.

Tämän moraalisen sokeuden myötä olemme myös kadottaneet käsityksemme pyhästä ja tuonpuoleisesta. Karekin I:n mielestä Euroopan kristittyjen tulevaisuuden haaste oli jokin aika sitten selkeästi kirjoitettuna erään lontoolaisen metroaseman graffitiin: "*The world is fragile. Handle it with prayer*" (Maailma on helposti särkyvä. Hoida sitä rukouksella).

Tässä uudessa tilanteessa Euroopan kristittyjen tulisi pystyä selkeästi tarkastelemaan elämänsä ja uskoaan laajalta perustalta. Eurooppa tarvitsee kristillistä uudistumista - sovitusta - ei yksioikoista länsieurooppalaista kulttuurikolonialismia, jonka kaiken pyhittävän sanoman alle pyritään peittämään myös sellaiset kristillisyyden muodot, jotka ovat eläneet jo satoja vuosia ennen nykyisen länsieurooppalaisen kulttuurin muodostumista.

Hopeinen esirippu

Idän ja lännen vastakkainasettelu tuli esille kokouksen ensimmäisenä päivänä, kun Moskovan patriarkka **Aleksi II** viittasi puheessaan Länsi-Euroopan integraatioon:

- Samaan aikaan, kun Länsi-Eurooppa yhdentyy, jatkuu Itä-Euroopan hajaantuminen. Mantereemme läntisten ja itäisten valtioiden välinen taloudellinen kuilu laajentuu ja syvenee jatkuvasti. On olemassa todellinen uhka, että vanhan rautaesiripun korvaa uusi hopeinen esirippu, joka ei pelkästään erota valtioita, vaan jakaa ne osiin myös sisäisesti.

Patriarkka **Aleksin** puhe ilmaisi ennen kaikkea huolen Itä-Euroopan sosiaalisesta

tilanteesta. Suomalaisille itsestään selvät valtion takaamat sosiaaliset turvaverkot ovat murenuneet vanhojen hallitusten myötä. Köyhyys ja kurjuus ajavat ihmisiä epätoivoon ja sen myötä tulevat aiemmin tuntemattomat ongelmat. Niihin odotetaan myös kirkkojen pystyvän vastamaan, mutta monesti kirkkojen keinot ovat vähäiset verrattuna ongelmien kokoon.

Historian sovitus

Eurooppalaisten kirkkojen eurooppalaisiin ongelmiin antoi eteläafrikkalainen **Brigalia Hlophe Bam** sangen selkeän oppitunnin. Tavallisesti eurooppalaiset ovat aina menneet opettamaan Afrikkaan, mutta sovituksen elämisessä ja toteuttamisessa erityisesti Etelä-Afrikka on edelläkävijä, josta monet eurooppalaiset kansat saisivat ottaa oppia.

Kauan jatkuneen rotusortopolitiikan päättymisen johti aikanaan Etelä-Afrikan tilanteeseen, jossa vanhat historian luurangot olivat tulleet ulos kaapista kaikkien nähtäväksi. Historia oli sovitettava, jotta tulevaisuutta voidaan rakentaa. Ensimmäiset askeleet olivat kristillisten kirkkojen perustaman Etelä-Afrikan Kirkkojen Neuvoston julistus kansallisesta sovituksesta sekä valtiollisen Totuus- ja sovituskomission perustaminen. Etelä-Afrikan tärkeimmiksi sovituksen sanomaksi kohosi se, että sovitus ei ole mitään ylleysyttä, vaan sovitus on ainoa keino saavuttaa todellinen kansallinen yhdyntyminen.

Hlophe-Bamin puheen perustalta käydyissä keskusteluissa kävi ilmi, että Euroopassa kansallisten ja kansojen välisten sovitusprosessien tie on vielä alussa, eivätkä alkuaskeleet ole helppoja. Bosnia näyttää vallitsevan näennäisesti rauhantila, mutta kansallisesta sovinnosta ja

sovituksesta ei voida puhua. Toisaalta kansalliset vähemmistöt ovat edelleen monissa Euroopan maissa syrjityssä asemassa. Slovakiä pyrkii kielilakiensa avulla rajoittamaan unkarilaisen vähemmistön asemaa, Romaniassa unkarilaiset ja saksalaiset eivät vieläkään ole saaneet omia oikeuksiaan ja monissa Keski-Euroopan maissa värikkäät ja siirtolaiset ovat huonomassa asemassa kuin valtaväestö.

Näiden kansallisten ja poliittisten ongelmien lisäksi tulevat vielä uskonnolliset ongelmat, joissa historian haavat ovat vähintään yhtä syvät ja laajat kuin poliittisissäkin vaikeuksissa.

Toisen näkemyksen sovitukseen tarpeellisuuteen Euroopassa toi italialainen **Chiara Lubich**, joka perusti toisen maailmansodan jälkeen kaikkialle Eurooppaan laajentuneen *Focolare*-liikkeen. Se syntyi sodan melskeen keskellä pienessä italialaisessa pommisuojaissa ja se asetti toiminnalleen yhden tavoitteen: Kristuksen evankeliumin todellisen elämisen.

Lubich piti kaiken alkusyyinä rakkauden puuttumista. Ilman rakkautta ihmisten kesken ei ole olemassa mahdollisuutta sovitukseen. Rakkauden etsimisessä kristittyjen ensimmäinen tehtävä on palata takaisin Jumalan yhteyteen, sillä Jumala itsessään on rakkaus ja siten rakkauden lähde kaikille kristityille. Toisaalta mikäli kristityt kykenevät keskinäiseen rakkauteen, siinä on myös todellinen pohja kristittyjen ja muiden uskontojen väliselle dialogille.

Naisten ja nuorten Eurooppa

1990-luku on ollut Kirkkojen maailmanneuvoston naisten vuosikymmen. Vuosikymmen on vähitellen päättymässä, mutta naisten asema kirkossa ja yhteiskunnassa vaatii paljon työtä. Vaikka nais-

ten asema on toisaalla parantunut, se on samalla toisaalla huonontunut Euroopassa merkittävästi, sillä nainen kantaa yleensä ensimmäisenä seuraukset yhteiskunnan sosiaalisten olojen heikentymisestä.

Grazin kokouksessa naiset jäivät nuorten ohella sivuun ja monia näitä molempia ryhmiä koskettavia kysymyksiä jätettiin käsittelemättä tai ne eivät herättäneet kokousedustajissa suurta mielenkiintoa. Naisten ja nuorten vähäinen merkitys tuli esille myös siten, että vain pieni joukko kokousedustajista oli nuoria tai naisia.

Toisaalta kokouksen järjestelyihin kuuluneet "Naisten talo" ja "Nuorten talo" olivat paikkoja, joissa järjestettiin virallisia ja epävirallista ohjelmaa ja juuri näissä yhteyksissä käydyt keskustelut toivat esille ne epäkohdat, jotka edelleen hallitsevat omaa mannertamme. Nämä ongelmat eivät rajoitu pelkästään naisiin kohdistuvaan väkivaltaan tai lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön, vaan ne koskettavat liki kaikkia yhteiskunnan eri alueita.

Sovituksen perilliset

Baselin piispa **Kurt Koch** kuvasi kokouksen päätösjohdonpalveluksen saarnasaan Grazin osanottajia jumalallisen sovituksen perillisinä. Vaikka kokouksen alkua vaivasivat pelot ja epäilykset koko teeman vesittymisestä, kokouksen aikana kypsyi ajatus todellisesta sovituksesta Euroopassa. Ihmisten keskinäinen kohtaaminen oli jälleen kerran onnistunut tekemään mahdolliseksi sen, mitä monisatasivuiset asiakirjat eivät voineet ennen kokousta saada aikaan. Sovituksen tarve tuli selkeästi näkyville monin eri tavoin. Yhtä selvästi tuli esille se, että juuri Eurooppa tarvitsee sovitusta ja rakkautta voidakseen ratkaista oman tulevaisuutensa ongelmat.

Useita uskontoja, kirjavia kristinuskoja

Laura Maria Raitis

"Kristillisen identiteetin vahvistamisen on oltava mukana suosituksissa; se on erittäin tärkeää uskontojen väliselle dialogille." Tämän sisällöllisen puheenvuoron käytti Englannissa asuva, katolilaisesta tiibetibuddhalaiseksi kääntynyt keski-ikäinen amerikkalaisnainen. Olimme työstämässä suosituksia, joita EEA II antaisi kirkkoille. Nainen oli tullut työryhmään minun mukana. Alunperin työskentelyä oli kutsuttu seuraamaan yksi juutalainen, mutta hän ei kertaakaan tullut paikalle. Birminghamista tullut eri uskontoja edustava ryhmä taas ihmetteli, miksei heitä ollut pyydetty mihinkään ryhmään. Muutama tuli mukaani ja sai puheenjohtajalta luvan olla paikalla. Buddhalaisen, hindun ja sikhin läsnäolo ja aktiivisuus taisi häiritä joitakin, mutta toisaalta he käyttivät hyvin perusteltuja ja ajatuksia herättäviä puheenvuoroja. He takasivat, että laati-mamme suositukset olivat todellisen tilanteen mukaisia- tosin tietenkin Romanian Iasi tai Ruotsin Kiiruna ovat hyvin erilaisia kaupunkia kuin Birmingham, maaseudusta puhumattakaan.

Grazissa käsitellyistä teemoista perehdyin syvimmin uskontojen ja kulttuurien väliseen dialogiin. Teemaan liittyvät kysymykset ovat moninaisia, enkä voi tässä käsitellä niitä kaikkia. Yksi kysymyksistä on birminghamilaisten ajama dialogin tasavertaisuus. Työryhmässä, jossa he olivat mukana, syntyi jännitettä italialaisen papin vaatiessa asiakirjaan suositusta juutalaisuuden päivän viettämisestä tietynä kirkkovuoden sunnuntaina. Birminghamilaisilla oli selvästi tavoitteena, että kaikki perinteiset uskonnot rinnastettaisiin, eikä juutalaisuudelle ja islamille annettaisi erityisasemaa. Tämä on ymmärrettävää kun tietää, miten monikulttuurisessa kaupungissa he elävät. Uskonnonhistorialliseen ajatteluun tottuneet teologit kuitenkin nikottelevat, kun muut kuin kahden läheisen monoteistisen uskonnon kannattajat toivovat yhtälaista kunnioitusta perinteelle. Italialaisen ehdottama suositus pääsi lopullisten suositusten joukkoon, mutta siihen oli lisätty mahdollisuus viettää vastaavasti myös islamin ja muiden uskontojen päiviä, jolloin kristityt hakeutuivat

yhteyteen muiden uskontojen edustajien kanssa.

Uskontodialogin alueeseen kuuluu myös yhteisen etiikan etsiminen. Grazissa tästä aiheesta puhui mm. Hans Küng. Itse satuin kahvipöytään hollantilaismiehen kanssa, joka oli tullut Graziin esittelemään kouluissa toteutettavaa rasisminvastaista kampanjaa. Sen kantava ajatus on nuorten aktivoiminen. Miehen maailmankatsomus oli ei-uskonollinen humanismi. Rasismin vastustaminen on yksi niistä asioista, joita ihmiset voivat yhdessä edistää uskonnosta tai uskonottomuudesta riippumatta. Uskontorajat ylittävää yhteistyötä tarvitaan niin ihmisoikeuksien kuin ympäristönsuojelunkin hyväksi.

Kulttuurien välinen dialogi oli Grazissa jäädä uskontodialogin jalkoihin. Evankeliumi ja kulttuurit -keskustelu huomioitiin, mutta siihen ei varsinaisesti liittynyt ainakaan siellä, missä minä liikuin. Norjan luterilaisen delegaation yhdellä jäsenellä oli sydämenasianaan saada asiakirjoihin huoli alkuperäiskansojen asemasta. Asia tuli teksteihin, ja kyseinen delegaatti saamelaispukuineen jäi ihmisten mieleen yhden asian naisena, joka tiesi mitä halusi ja miksi.

Ekumenian arvostelijat

Itse koin delegaattina olon melko turhauttavana, varsinkin ensimmäisellä viikolla eli EEA II:n aikana. Jouduimme päivät pitkät istumaan hämärässä salissa kuuntelemaan loputtomilta tuntuneita puheita. Samaan aikaan kaupunki kuhisi ihmisiä, joista jokaisen kanssa olisi voinut käydä avartavan keskustelun ja jouduimme jättämään väliin mielenkiintoisen tilaisuuden toisensa jälkeen. Tervehdyspuheet kuunneltuamme meidät pistettiin työstämään huonosti valmistettuja asiakirjoja, joista olisi muutamassa päivässä

pitänyt 700 hengen voimin saada kelvollisia. Järjetön tapa laatia tekstejä! Jokainen halusi saada oman asiansa tietyllä tavalla muotoiltuna asiakirjoihin, mutta vain harvat edes saivat puheenvuoroa. Työryhmissä oli helpompi päästä puhumaan, mutta niissäkin oli kymmeniä ihmisiä ja kymmeniä mielipiteitä. Uskon, että Grazin hengen ja sanoman olisi saanut tiivistettyä paperille järkevämmin tavoin. Tuntuu, että 700 delegaattia olisi voinut käyttää päivänsä niin, että kunkin työpanos olisi ollut merkittävämpi kuin se nyt oli. Sanotaan, että kristinuskokin on monta uskontoa. Tämä tulee mieleen, kun muistelee Grazin täysistuntorakennuksessa ja sen ympärillä väsymättä kierrelleitä traktaattien jakajia. Luulen, että heitä oli kaksikin porukkaa. Ainakin jonkin suunnan adventistit olivat paikalla varoittamassa siitä, että ekumeeninen liike johtaa kadotukseen. Yhden kerran kysyin seuraani liimautuneelta naiselta jonkun "miksi te" -kysymyksen, mutta hänestä ei ollut keskustelijaksi eikä minusta kuuntelijaksi. En myöskään jaksanut lukea heidän antamiaan pelastustraktaatteja, mutta kieltämättä he saivat aikaan kiusaantumista. Olemmeko me ekumeenisessa liikkeessä toimivat liian yllpeitä edes näkemään pieniä profeettoja, jotka muistuttavat, että osa kristikunnasta ei ole vain välinpitämätöntä, vaan suorastaan vastustaa kaikenlaista ekumeniaa ja varsinkin sitä, minkä he näkevät lipsumisena Raamatun ohjeista? Voimmeko esimerkiksi käydä dialogia toisten uskontojen edustajien kanssa väittäen itse edustavamme kristinuskoa? Traktaattien jakajien tulkinta kristinuskosta on niin erilainen kuin minun ja sen perinteen, johon kuulun, että on vaikea välttää kysymystä, kuka on oikeassa.

Porvoon seurauksia

Hartaudet ja jumalanpalvelukset Grazissa olivat onnistuneita. Aamuisin kokoonnuttiin suureen telttaan ja iltaisin kaupungin kirkkoihin. Päivälläkin oli meditaatioita ja muita hartauksia. Oman kirkkomme kannalta erityinen oli vanhakatolinen messu, johon Wienin vanhakatolinen piispa kutsui Porvoon kirkkojen edustajat. Vanhakatolisilla on vuodesta 1931 ollut ehtoollisyhteys anglikaanien kanssa. Nyt piispa halusi ottaa Porvoon julistuksen huomioon kutsumalla myös Pohjoismaiden ja Baltian luterilaiset messuun. Sain sinne suullisen kutsun piispalta ja hänen rouvaltaan, ja kun tulin paikalle, minut puettiin saman tien albaan ja stolaan ja

käteeni annettiin saksankielinen Raamattu, josta sain lukea jumalanpalveluksessa. Olin tiistaina puhunut Porvoon merkityksestä kirkollemme yhden alateeman, kirkkojen näkyvän ykseyden käsittelyssä. Keskustelun otsikoksi oli pantu "Näkyvän ykseyden etsiminen: Yhdessä kävelen ja ykseyden hedelmistä riemuiten." Silloin olin kertonut kahdesta jumalanpalveluksesta, joissa olin kokenut Porvoon julistuksen merkityksen. Olin myös sanonut odottavani lisää tilanteita, joissa pääsen Porvoon julistuksen lupauksen mukaan "jakamaan yhteistä elämää läheyydessä ja palvelussa, rukoilemaan toisten puolesta ja heidän kanssaan, sekä jakamaan voimavaroja". Tilaisuus tähän tuli nopeammin kuin osasin odottaa.

Kokemuksia Grazista

Helena Lyra

Pienenä tyttönä olin mummini kanssa herättäjäjuhlilla useamman kerran. Muistan, että joka kerralla oli hyvin kuuma, muuta se ei pahemmin häirinnyt, koska sain olla koko päivän mummini kanssa. Pubeiden sisällöstä ei jäänyt kovin paljoa mieleeni. Muistan parhaiten sen, että juhlilla puhuttiin pitkään ja paljon. Veisaaminenkin on jäänyt mieleeni: oivalsin, että niin voimallisessa veisuussa sain veisata mielin määrin muita häiritsemättä, vaikka minulla ei ollutkaan laulun ääntä enkä osannut lukea virsien sanoja.

Vajaan viidenkymmenen vuoden jälkeen huomaan, että Grazin kokouksissa on joitakin samoja piirteitä kuin 1940-luvun herättäjäjuhlilla Etelä-Pohjanmaalla.

Grazissa oli lämmintä. Siellä veisattiin ja puhuttiin paljon.

En ole opiskellut teologiaa ja näin ollen minulla ei ollut riittävästi teologista pohjaa ymmärtääkseni kaikkea, mitä kokouksessa puhuttiin.

Olen ollut useamman kerran lääketieteellisissä, sosiologisissa ja sosiaalipoliittisissa kansainvälisissä kongresseissa. Esitelmät, kommentit ja puheenvuorot ovat olleet hyvin pelkistettyjä, joskus jopa ilmeettömiä ja riisuttuja. Grazissa oli erilaista. Puhumisen tulva oli valtava ja puhujien sanojen seasta minun oli usein työstä löytävä sitä viestiä, jonka puhuja halusi antaa.

Poikkeuksiakin oli. Armenian katolikkokirkon, hänen pyhyytensä Karekin I:n puheenvuoro, sen sisältö ja esittäminen oli vaikuttavaa. Säästän puhetta ja haluan lukea sitä silloin tällöin, koska se avaa ajatuksilleni niin monia teitä. "Face to face with ourselves" oli sanoma, jota ekumeeninen yhteisyys tarvitsee nyky maailmassa.

Herättäjäjuhlilla ihmiset olivat samanmielisiä uskonasioissa. Toinen vahvisti toisen uskoa. Kenenkään sietokykyä toisella tavalla uskonasioihin suhtautuviin ei koeteltu.

Grazissa olin hämmäntynyt ja myös pettynyt joissakin tilanteissa, jolloin eri tavalla uskonasiat sisäistäneet eivät osanneet kuunnella tai ymmärtää toisiaan. Mitään muuta johtopäätöstä en osaa tehdä näistä huomioistani kuin että ekumeenista työtä on paljon jäljellä ja että sitä on jatkettava.

Ilahduneena kuitenkin panin merkille sen, että suomalaiset ja myös muut pohjoismaiden kansalaiset hyväksyivät erilaisiin kirkkokuntiin kuuluvien uskon. Löysin "ekumeenian mannekiiniä". "Mannekiini" kunnioittivat erilaisia kirkkokuntia ja kristinuskon eri tavalla sisäistäneitä osallistujia.

"Mannekiini" olivat uteliaita, suvaitsevaisia, kiihottomia ja rohkeita keskusteluissaan eri tavalla ajattelevien ihmisten kanssa. Luulen, että "mannekiini" myös itse saivat kokouksen aikana eniten. Luulen, että heidän ekumeeninen suvaitsevuutensa vahvistui ja elämänsä laajeni entisestään.

Kokous antoi hyvät mahdollisuudet solmia uusia henkilökohtaisia yhteyksiä. Minulle tärkeitä olivat yhteydet Venäjään, koska olen ollut Suomen ev.-lut. kirkon Itä-Eurooppa -työryhmän jäsenenä jo

neljättä vuotta ja asun lähivuodet Moskovassa. Sain yhteydet ja uskon, että se auttaa minua ainakin käytännön järjestelyissä olemaan apuna Suomen ja Venäjän kirkkokuntien yhteistyössä.

Pohjoismaiset kontaktit syntyivät helposti, kiitos kongressin yhteydessä pidettyjen pohjoismaisten kokousten. Nyt minulla on uusia kirjeenvaihtoystäviä, joiden kanssa voin jatkaa siitä, mihin Grazissa jäimme.

Maallikkona uskon, että ekumeeniset tavoitteet toteutuvat paremmin, jos eri tavalla uskovat ihmiset voivat tutustua toisiinsa laajemmalti kuin pelkästään uskon asioihin rajoittuen. Tähän kokous antoi hyvät mahdollisuudet, joita osallistujat varmasti käyttivät.

Elämäni ensimmäinen osallistuminen tällaiseen kongressiin oli hyvin myönteinen kokemus ja niin paljon sisältävä, että en vielä nyt kykene kaikkea kokemaani jäsentämään. Kokemukseni on kuitenkin jatkuvasti antoisa.

Työttömät vievät Grazin henkeä eteenpäin

Seppo Kjellberg

Olimme Tampereelta mukana Grazissa viiden työttömien edustajan voimin. Ryhmään kuuluivat Tom Haavisto, Clas-Håkan Kuhlfelt, Irene Nouri, Päivi Repo ja Seppo Kjellberg. Nyt olisi aika välittää kokouksen antia muille. Mielestämme kirkot ja erityisesti sosiaalista oikeudenmukaisuutta puolustavat kristilliset järjestöt ovat merkittävä voimavara nousussa olevalle talouden kolmannelle sektorille. Tämä ei ole vain mahdollinen työllistäjä, vaan myös elämän tarkoituksen, kutsun, välittäjä.

Kokouksen teemasta pääongelmaksi hahmottui meille sovitusta kaipaava viiolisuus ihmisten ja ihmisyhteisöjen välillä, kirkkojen, uskontojen ja kulttuurien välillä, rikkaitten ja köyhien välillä, riistäjien ja riistettyjen välillä.

Viiteryhmämme Grazissa oli Euroopan kirkkojen yhteiskunnallisen työn toteuttama "European Ecumenical Coalition for Graz", johon liittyi lähes sata oikeudenmukaisuutta, rauhaa ja luomakunnan ehyyttä edistävää järjestöä ja verkostoa.

Koalitio toteutti "Ekumeenisen kylän", yhden päivien merkittävimmistä kokoontumispaikoista.

Grazin kokouksen virallisen puolen ympärillä toteutetut kaikille avoimet "Euroopan kirkkopäivät" koostuivat suurelta osalta osanottajien mukanaan tuomasta ohjelmasta, näyttelyistä, työryhmistä, dialogeista, hearingeista, keskusteluista, hartauksista jne. Tätä kansanjuhlaista suurtapahtumaa innosti varmaan pyhä juhla- mieli, joka tuntui kokoukseen hengessä. Ryhmämme koki elävänsä täydestä sydäimestä mukana ystävien piirissä, missä eurooppalainen syrjäytetty sai ihmisarvon ja kuului veljelliseen ja sisarelliseen yhteyteen.

Kuulimme kertomuksia työttömien ja muiden syrjäytettyjen kohtaloista eri puolilta Eurooppaa. Merkittävä oivallus oli "kertomusten huone", paikka missä kerrottiin ja kuunneltiin sekä haluttaessa talennettiin syrjäyttämiskertomuksia todellisesta elämästä. Olisiko tässä toimintamallia myös Suomeen, esim. työttömien ihmisoikeuspäiville?

Syrjäytetyt kyselivät mm, kuuluvatko he joukkoon, hyväksytäänkö heidät. Painokkaasti keskusteluissa korostui se, kuinka talous määrittää tapahtumia, ja ihmiset joutuvat alistumaan sen logiikalle. Markkinoiden vapaus ei ole todellista vapautta tavallisille ihmisille.

Myöskään kirkot eivät ole tämän näytelmän sankareita, ne ovat liiaksi itsestään ja taloudestaan kiinnostuneita. Kuitenkin Ekumeenisen kylän keskusteluissa pantiin kirkkoihin myös toivoa, sillä niillä on mahdollisuuksia paljastaa virheitä, puhua yhteiskunnalle ja tukea työttömiä. Kirkkojen ei kuitenkaan pitäisi auttaa ihmisiä ongelmia pakoon vaan yhteiskunnalliseen valtaan. Uhrien auttamisen lisäksi olisi kirkkojenkin estettävä uhrien syntyminen.

Ryhmämme liittyi niihin, jotka katsoivat, että työttömyys on muutakin kuin taloutta. On kyse henkisistä ja sosiaalisista suhteista, perheestä, terveydestä ja uskosta, viime kädessä elämän merkityksestä. Tärkeintä ei ole palkkatyön palauttaminen, vaan se, että syrjäytetylle palautetaan paikka yhteisössä ja kunnallinen toimeentulo. Nyt meitä hallitaan hajottamalla syrjäytettyä eri arvoihin ryhmiin.

Erittäin vaikuttavana jäi mieleen Ekumeenisessa kylässä vietetty päätöseurastia ja kyläjuhla. Keskellä olleesta lähteestä siirrettiin käsin vettä eturivistä taakse, kunnes viimeiset vain pyyhkivät kos-

teita käsiään seuraavien käsiin. Leipää ja viiniä jaettiin yhteisellä aterialla, johon kaikkien kirkkokuntien jäsenet saattoivat osallistua - ja osallistuivatkin innolla. Nyt kun meillä toteutetaan jumalanpalvelusdistusta, olisi tällaisista kokemuksista voitava ottaa oppia.

Kylä antoi päätösjulkilausuman, jonka suuntaisesti haluamme toimia kotipaikkakunnillamme. Sen mukaan tavoitteita ovat rohkaista uhreja puhumaan itse puolestaan, arvostella perusteellisesti yhteiskunnallisia ja taloudellisia rakenteita, rakentaa vaihtoehtoisen yhteiskunnan soluja, jotka voivat käynnistää muutoksen, muistuttaa kirkkojamme jo sovitusta velvoitteista ja juhlia siitä ilosta että on olemassa sovitushaluisia ja -kykyisiä yhteisöjä ja seurakuntia.

Ryhmämme päätti ensimmäiseksi toimia työttömien tukihenkilökoulutuksen hyväksi. Kuuntelun ja lähimmäisenä olemisen osaaminen on kansalaistaito, jolle on kysyntää kaikkialla missä syrjäytetty ihminen kohtaa toisen. Pohjimmaltaan on kyse elämän tarkoituksesta, niin kuuntelejan kuin kuunneltavan. Ketään, joka sitä etsii, ei saa jättää yksin.

Kokousavustajana Grazissa

Olli-Pekka Silfverhuth, Mirkka Torppa ja Heli Huttunen

Olli-Pekka Silfverhuth (teol. yo.)

Toiseen Euroopan ekumeeniseen yleiskokoukseen (EEA2) osallistuneista nuorista muodostivat kokousavustajat eli stuerit yhden keskeisen ryhmän. Ryhmään kuului alun toista sataa 18-30-vuotiaasta nuorta n. 35 maasta eri puolilta Eurooppaa. Stuerttien valinnassa noudatettiin sääntöä, jonka mukaan puolet kokousavustajista olivat katolisia ja puolet tulivat Euroopan Kirkkojen Konferenssiin kuuluvista kirkkoista.

Koska kyseessä oli näin suuri joukko nuoria eri puolilta Eurooppaa, luonnollisesti myös peruutuksia tuli paljon. Tämä vaikutti osaltaan myös siihen, että Suomesta tuli lopulta peräti kahdeksan stuerttia. Toisaalta se oli myös osoitus siitä, että Suomessa on iso joukko aktiivisia kansainvälisesti ja ekumeenisesti suuntautuneita nuoria.

Stuerttien valmistautuminen alkoi jo keväällä

Stuerttien valmistautuminen Graziin kokoukseen vaihteli paljon. Toisilla valmistautuminen oli pitkäjänteisempää, toiset puolestaan saivat tiedon omasta osallistumisestaan peruutusten takia vasta kesän kynnyksellä.

Yksi osa Graziin valmistautumisessa oli keväällä Strasbourgissa eurooppalaisten kristillisten nuoris- ja opiskelijatyötä tekevien järjestöjen yhteistyönä järjestetty seminaari, jonka tarkoituksena oli valmistaa nuoria Graziin kokoukseen. Seminaarin otsikko oli *Reconciliation: The Christian vision for a New Living Together in Europe*. Suomesta tässä seminaarissa oli mukana teol. yo. Laura Mäntylä. Hän koki seminaarin tärkeänä osana valmistautumisessa Graziin kokoukseen.

"Stuerttikokemukseni alkoi tavallaan jo huhtikuussa Strasbourgissa. Siellä järjestettiin viikon pituinen seminaari, jonka

yhtenä päätavoitteena oli valmistella nuorten panosta toisessa Euroopan ekumeenisessa yleiskokouksessa. Paikalla oli noin 50 nuorta, joista osa oli valmistautumassa EEA2:n delegaatin tai stuerin tehtäviin. Viikon aikana käsitelimme yhdessä tulevan yleiskokouksen teemoja, joita tarkasteltiin isommissa ja pienemmissä ryhmissä. Teemojen käsittely ei perustunut vain luentojen kuuntelemiseen tai keskusteleminen. Esimerkiksi näyttelemine, erilaiset työpajat ja raamattutyöskentelyt auttoivat teemoihin syventymisessä."

"Strasbourgissa viettämäni viikko oli erittäin hyödyllinen. Tutuistuin moniin muihin stuertteihin ja delegaatteihin sekä sain alustavaa tietoa siitä, mitä stuerin tehtäviin kuuluu. Nyt jo Graziin kokeneena osaan arvostaa myös mahdollisuutta perehtyä yleiskokouksen teemoihin. Grazissa työni lehdistökeskuksessa vei niin suuren osan ajastani, etten useinkaan voinut tai yksinkertaisesti jaksanut osallistua kokouksen virallisiin tapahtumiin."

Orientaatio-ohjelma johdatteli kokoukseen

Stuerteilla oli oma orientaatio-ohjelman sa Grazissa ennen varsinaisen kokouksen alkua. Tämä ohjelma kesti neljä päivää, ja sen tarkoituksena oli stuerttien keskinäinen tutustuminen, kokoustehtäviin valmentautuminen ja Graziin kokouksen teemoihin perehtyminen. Paikalla oli myös muutamia nuorisodelegaatteja, joille oli oman kokousvalmistautumisen sa kannalta hyödyllistä käydä kokouksen asialistalla olleita asioita läpi yhdessä muiden nuorten kanssa.

Graziin kokouksen teemaa eli sovitusta tarkasteltiin erilaisten tehtävien avulla pienemmissä ja isommissa ryhmissä. Keskustelut ja erilaisten näkökulmien avautuminen olivat osaltaan rakentamassa

yhteyttä stuerttien keskuudessa. Teemanahan "Sovitus- Jumalan lahja ja uuden elämän lähde" tarjosi useita erilaisia lähestymistapoja. Samalla se nosti esiin hyvinkin erilaisia näkemyksiä sovituksen ymmärtämisestä eri kristillisistä traditioista tulevien kanssa. Keskustelut kahdenkesken, pienissä ryhmissä ja suuremmissa ryhmissä olivat antoisia ja välillä hyvinkin vilkkaat.

Kokousavustajat olivat lähinnä opiskelijoita. Joukossa oli tietysti paljon teologian opiskelijoita, mutta myös monet muut alat olivat edustettuina. Joukossa oli aktiivisesti oman kirkkonsa toiminnassa mukana olevia nuoria, mutta myös niitä, joilla ei ollut erityisen tiivistä yhteyttä omaan kirkkoonsa. Jo tämän ison joukon yhdessä eläminen, ilojen ja surujen jakaminen sekä yhteyden etsiminen oli monelle merkittävä ekumeeninen ruohonjuuritason kokemus. Stuertteja yhdisti työskentely kristittyjen yhteyden hyväksi. Olimme myös etsimässä yhteistä näkyä nuorten roolista eurooppalaisten kirkkojen kehityksessä, unohtamatta kuitenkin Kristuksen kirkon maailmanlaajuisuutta.

Päivät venyivät pitkiksi

Kokousavustajan tehtävät toisessa Euroopan ekumeenisessa yleiskokouksessa vaihtelivat suuresti. Osa tunsu tehtäviensä mielekkäiksi, jotkut saattoivat välillä kyllästyä tehtävänsä yksitoikkoisuuteen. Pitkistä työpäivistä huolimatta kokousavustajien työskentelyajat olivat inhimilliset. Suuri kiitos tästä kuului EYCE:n pääsihteeri Matti Peiposelle sekä kreikkalainen Maria Koutatzille, jotka vastasivat kokouksen stuerttiohjelmasta. He saivat ison stuerttiohjelman toimimaan, ja toisaalta pitivät huolta myös siitä, että stuerttien oikeuksista pidettiin huolta.

Koska Grazin kokouksen ohjelma oli monipuolinen ja mielenkiintoinen, monien stuertien "vapaa-aikakin" kului kokouksen merkeissä. Silloin kun ei ollut työ-aika, oli mahdollisuus osallistua kokouksen eri tapahtumiin, koska ohjelmaa riitti aamuvarkaisesta iltamyöhään. On tietysti ymmärrettävää, että stuertien päällimmäinen kuva Grazin kokouksesta muodostui omasta työkuvasta ja työpaikasta kiisin, mutta periaatteessa kaikilla oli myös mahdollisuus osallistua ainakin joihinkin kokouksen tapahtumiin.

Raskaan viikon jälkeen oli hyvä osallistua yhteiseen päätösjuhlaan. Helteisessä Grazin kaupunginpuistossa kokousväki sai osallistua vaikuttavaan jumalanpalvelukseen, jossa vaikutti voimakas yhteyden henki. Tämä oli eräänlainen huipennus myös monille stuerteille. Noin kolmannes stuerteista jätti vielä työskentelemään Euroopan Kirkkojen Konferenssin yleiskokoukseen.

Grazin kokouksessa oli mukana paljon nuoria. Se oli osoitus siitä, että nuorilla on halua etsiä yhteyttä ja rakentaa yhteistä tulevaisuutta. Kokousavustajat saivat olla omalta pieneltä osaltaan rakentamassa Grazin kokousta. Tehtävistä riippumatta jokaisella stuertilla oli oman työpanoksensa kautta mahdollisuus vaikuttaa tuhansien kristittyjen kansanjuhlan syntymiseen.

Suomalaisista kahdeksasta stuertista oli seitsemän luterilaista, ja yksi ortodoksi. Mirkka Torppa ja Heli Huttunen kertoivat seuraavassa omia vaikutelmiensa kokouksesta.

Mirkka Torppa (kasv. yo)

Minulle jäi Grazista mieleen nuoret. Idästä, lännestä, pohjoisesta ja etelästä. Eri kristillisistä traditioista tulevat nuoret. Monetkaan nuorista eivät olleet tietoisia asiakirjojen ja virallisten päätösten edistymisestä. Tärkeämpää oli käytännön ekumenia, ystävystyminen ja toisten ihmisten kohtaaminen ruohonjuuritasolla.

Me kokousavustajat emme vain tehneet töitä yhdessä kokousten onnistumiseksi, vaan jaoimme kaksi viikkoa elämää yhdessä. Opimme konkreettisesti näkemään toisen kristityn arvokkuuden ja sen yhteyden mikä meillä on kolmiyhteisen Jumalan kuvina. Löysimme elävän sovituksen iloittamamme toistemme erilaisuudesta ja osallistuessamme päivittäisiin jumalanpalveluksiin. Havaitimme, että myös meillä nuorilla on yhteinen halu tehdä työtä rauhan, oikeudenmukaisuuden ja luomakunnan eheyden edistämiseksi Euroopassa.

Me nuoret kasvoimme Grazissa askeleen kohti suvaitsevampaa ajatustapaa, mitä tarvitaan tämän päivän Euroopassa, ja mitä tulemme tarvitsemaan myös elämämme varrella. Meillä kokousedustajilla ei ollut mahdollisuutta vaikuttaa kokouksiin asiakirjatasolla, mutta saimme kuitenkin ruohonjuuritasolta jotain vähintään yhtä arvokasta. Graz näytti meille nuorille elävän ekumenian ja sovinnon.

Minä tein kokouksen ajan töitä EKK:n pääsihteeri Jean Fischerille, joka siirtyi syksyllä eläkkeelle. Sain näin jonkinlaisen kuvan myös asiakirjatason ekumeniasta. Virallisuus oli kuitenkin kaukana kun kokouksen kaksi osapuolta Euroopan Kirkkojen Konferenssi ja Euroopan Katolisten Piispojen Neuvosto tekivät yhteistyötä. Tuntui hyvältä nähdä molempien järjestöjen halu rakentaa yhteistä tu-

levaisuutta ja luoda parempaa Eurooppaa ja maailmaa. Virallinenkin taso oli ihmisten kohtaamista, iloa, luottamusta ja yhteistyötä. Koin että kirkkojen johtajien välillä tuli elävästi toteen kokouksen päätösjumalanpalveluksen sanat: "Se mikä meitä vetää yhteen on voimakkaampaa kuin se mikä meitä erottaa."

Kokousten aikana oli surullista huomata, että nuorten asiat ja nuorten ohjelmatarjonnat hävisivät valtaisan ohjelmatarjontaan. Nuoria oli Grazissa paljon, mutta he eivät kokousavustajia lukuunottamatta saaneet tarpeeksi huomiota. Nuorten ruohonjuuritason ekumenia katosi muiden asioiden joukkoon.

Konkreettisimpana ajatuksena minulle jäi Grazista idea "nuorten vuosikymmenestä" eurooppalaisten kirkkojen piirissä. Koettuani ja nähtyäni meissä nuorissa kristityissä piilevän voiman ja yhteistyöhalun, mielestäni nuoret ansaitisivat erityisen nuorisotyölle suunnatun huomionosoituksen. Grazissa olleiden nuorten innostus ekumeniaa kohtaan vaatii sen, että jäsenkirkot ja ekumeeniset järjestöt kuuntelevat nuorten ääntä. Me nuoret olemme jo nyt tärkeä osa kirkkojamme ja ekumeenista liikettä.

Heli Huttunen (TM)

Periaatteessa tiesin kaikkien Euroopan toisen ekumeenisen yleiskokouksen (EEA2) delegaattien nimet. Yhdessä romanialaisen ja irlantilaisen stuertin kanssa sijoittelimme 700 nimitarua kiinni paperipöytäliinoin juuri ennen avajaisistunnon alkua. Periaatteena oli puhdas aakkosjärjestys - maat sekaisin, tunnustuskunnat sekaisin.

Stuertin ja osallistujan näkökulmasta EEA2 oli pitkälti ekumeeninen karneva-

li. Satoja tuhansia kohtaamisia 10000 ihmisen voimin, useimmat yhtä yllättäviä kuin delegaatin vierustoverit täysistuntosalissa.

Delegaattit puursivat papereidensa kimpussa, yhteisesti hyväksyttyyn sanamuotoon oli päästävää. Omat päiväni kuluivat lähinnä dokumentteja jakaessa, kuulokkeiden piuhoja pyöritellessä, juoksennellessa pitkin salia mikrofoni kourassa. Osallistujilla puolestaan oli täysi työ suunnitella reittejään valtavassa valintojen avaruudessa. Väistämättä suurin osa ohjelmatarjonnasta luiskahti läpi sormien.

Vapaa-aikani alkoi yleensä vasta illalla, jolloin kiivaatkin keskustelut eri foorumeilla oli jo käyty. Väki kokoontui iltahartauksiin ja syömään yhdessä lukuisten kirkkojen portailla ja puutarhoissa. Jokainen ilta oli juhlaa, sydämellisiä ihmisiä, viiniä ja musiikkia - maallikoiden ekumeniaa, jota ei Suomessa usein tapaa.

Heti seuraavalla viikolla kokoontui Euroopan Kirkkojen Konferenssi (CEC). Uuden kokouksen aloittaminen tuntui alkuun raskaalta. Tapaaminen oli luonteeltaan aivan toisenlainen kuin EEA2: ihmisiä oli jäljellä murto-osa, eikä katolinen ltävalta ollut enää yhtä lailla läsnä. Nyt keskityttiin kokoukseen ja päätöksentekoon. Delegaattit jaettiin maittain ja tunnustuskunnittain istumaan. Neuvoteltiin, ryhmityttiin. Mutta stuertin tehtävät pysyivät ainakin omassa ryhmässämme samoina: dokumentteja jaettiin, piuhoja pyöriteltiin, mikrofoneja ojennettiin, tällä kertaa aamusta myöhäiseen iltaan. Stuertiryhmän hyvä henki säilyi.

Stuertina työskentely kirkasti minulle erityisesti yhden asian: kirkollinen tai ekumeeninen kokous ei useimmissa suhteissa poikkeakaan mistä tahansa muusta kokouksesta. Osanottajat ovat läpeensä inhi-

millisiä, hyvässä ja pahassa. Suuret kirkonjohtajat olivat yleensä helposti lähestyttäviä - tosin joskus oli vaikea lähestyä hymyilemättä, varsinkin jos kohde oli asentanut kuulokkeet päähänsä piuhat ylöspäin, ufomieheltä näyttäen. Lämmin käyttäytyminen ja erityisesti tekninen avuttomuus oli liikuttavaa. On ilo auttaa asioissa, joissa voi.

Stuertin työn arvostus oli myös usein "tästä maailmasta". Harmillisen monet delegaattit ja työntekijät toivat selvästi esille, että stuerti on arvohierarkian alimmalla portaalla: stuertille saa tiuskaa, papereita saa repiä käsistä, kiittäminen ei ole tarpeellista. Auttamisen ilo ei kestä sentään

ihan mitä tahansa. Stuertina havahduin myös siihen, ettei päätöksiä tehdä jos-sain täysin tavoittamattomassa todellisuudessa. Kirkko tai ekumeeninen liike ei ole hämäriä "ne siellä".

Vaikka on vaikea sanoa, mitä merkitystä Grazissa sovinnosta kirjoitetuilla asiakirjoilla varsinaisesti on, jotakin hyvää varmasti tapahtui. Ainakin Grazista palasi tuhansia entistäkin innokkaammin ekumeniaan sitoutuneita ihmisiä, minä mukaan lukien. Kaikesta maallistumisesta ja maailman murheista huolimatta ei ole oikeastaan hullumpaa elää kristittyinä nyt: ekumenia on parasta, mitä kirkolle on tapahtunut pitkään aikaan.

Yleiskokousten jälkeen

Sovinnon silmässä

- EKK:n työntekijän näkökulmia Grazin ekumeeniseen kokoukseen

Irja Askola

pastori, Euroopan kirkkojen konferenssi, Geneve

"Mikä Grazin kokouksessa oli tärkeintä?", tähän kysymykseen Geneven työtiimimme jokainen jäsen on viikottain törmännyt ja tätä kysymystä olemme myös keskenämme monin tavoin analysoineet. Yhä useammin huomaamme vastauksen muotoutuvan lauseeksi, jossa Graz - siis itse kokous - jää syrjemmälle ja jossa kokousta edeltävät askeleet ja sitä seuranneet tapahtumat saavat pääroolin. Graz tarjosi kirkkoille "syyn" tehdä sitä, mikä oli tärkeää tehdä joka tapauksessa, mutta olisi ilman Grazia siirtynyt tai "so-pivasti unohtunut". Valdolaisten vähemmistökirko Italiassa ei kyynelittä kerro liikutustaan, kun ensimmäisen kerran heidän kirkkonsa historiassa katolisen piispa-piinkokouksen edustaja astui heidän kirkkorakennukseensa, vain kivenheiton päässä Vatikaanista, ja pyysi anteeksi kirkkonsa aiheuttamaa väkivaltaa tätä pientä vähemmistökirkoa kohtaan. Romaniassa kansallisten vähemmistöjen rai-sittamat kirkkokuntarajat saivat uutta kosketuspintaa maan edustajien tavatessa toisensa "Grazin takia".

Tarinat ovat todet ja monipolviset pitkin Eurooppaa ja yhä useammin työtiimimme toteaa, että "Graz" on nykyekumenian kauneimmin väärinkäytetty sana: kokouksen etukäteisvalmistelujen tai sen seurannaisten takia moni kokoontuminen, välisenselvittely, keskinäinen kuuleminen on toteutunut, tullut mahdolliseksi. Monta kokoontumista, ainutlaatuisia kirkkohistorian perspektiivistä ja paikallisten ihmisten horisontista käsin, on järjestetty "Grazin tähden". Graz ei lisännyt mitään kirkkojen työlliställe, vaan omalla energiallaan aktivoi eurooppalaisia kirkkoja toteuttamaan sitä, mikä joka tapauksessa jo oli niiden toimintakentässä, toivomusten tai tunteiden tasolla. Selkeimmin tämä on toteutunut yhä kasvavina kohtaamisketjuina kansallisesti, jolloin ns. kaksi ekumeenista maailmaa (kirkkojen virallinen edustaminen ja kansalaisliikkeet) kohtaavat tasaveroisina Grazin merkitystä toinen toisiltaan kysellen. - Grazin merkitys ei ollut suurimmillaan itse kokouspaikalla, vaan ennen kaikkea kaikessa siinä, mikä tuli mahdolliseksi ennen kokousta ja mikä jatkaa elämäänsä kokouksen jälkeen.

Huomioita ja merkitysaspekteja

Kokousta voidaan ensisijaisesti kuvata "kohtaamiskokouksena", kuusipäiväisenä tapahtumana, jossa päätöslauselmia ja asiakirjoja tärkeimmän osan sai monikerroksinen vuorovaikutus. Kirkonjohtajien keskinäiset tapaamiset siivittivät kokousta päivittäin, vaikkei niiden sisältöjä tietoisesti raportoitu. Näiden "virallisesti epävirallisten" keskustelujen merkitystä ei voi aliarvioida erityisesti Euroopan teologisten tai poliittisten kipualueiden välillä: Grazin varjolla mahdollistui moni tärkeä hetki, joka kotipoliittisista syistä ei olisi voinut toteutua erillisenä vierailuna tai konsultaationa. Euroopan tilanteesta korostuu yhä useammin tarve toisen toistensa tuntemiseen, ilman päätöksenteon tai julkilausumien tuomaa ristipainetta. Graz toteutti mahdollisella tavalla myös "ihmisten Euroopan" foorumin; integraatio alhaalta, ihmisten tasolta yhä pirstoutuneemmassa Euroopassa oli kokemus usealle EU-poliitikolle. Kokous toteutti myös idän ja lännen vuorovaikutusta aiemmin toteutumattomalla tavalla: 40% osanottajista saapui Keski- ja Itä-Euroopasta. "Ekumeenisen talven Euroopassa" kevätsilmuja syntyi ainutkertaisissa kohtaamisissa erilaisten eurooppalaisten todellisuuksien välillä; paikalla oli mm. 1216 romanialaista, 411 venäläistä, 292 ukrainalaista, 120 valkovenäläistä. Kokouksen tietyt jännitteet selittyvät myös siitä tosiasista, että Grazissa "koko kuva eurooppalaisista kirkkoista" oli läsnä; kirkon ylin johto, hierarkia oli yhdessä ruohonjuuritason ja erilaisten liikkeiden kanssa samaa teemaa työstämässä. Suomes- ta piispa ja työttömien puhemies saivat molemmat sijansa ja tämä perusmalli toteutui läpi Euroopan. Euroopan ekumeenisen todellisuuden "kaksi maailmaa" kohtasivat hetkeksi (edustuksellinen/amatillinen ekumenia ja kansainvälistymisen erilaisten järjestöjen ja verkostojen kautta); monien mielestä tämän vuoroi-

kutuksen varjeleminen ja vahvistaminen myös kansallisella tasolla Grazin jälkeen on yksi keskeisimpiä tehtäviä eurooppalaisten kirkkojen tulevaisuuden kannalta.

Kokouksen voimaksi, ja osin joidenkin pettymykseksi, osoittautui sen realismi. Triumfalismi karsiutui pois. Sovitusteema ei tarjonnut kirkkoille instrumenttia itsekehuun ja ylpeilyyn. Prosessin edetessä yhä useampi löysi ensin malkaa muiden silmästä, mikä jo sinänsä teki "opettamisen maailmalle" kyseenalaiseksi ja pitkin matkaa peili tarjoutui myös oman kirkkokuvan tarkastelemiseen. Konfliktit kirkkojen välillä ja kirkkojen sisällä tulivat selkeästi esille, usein myös poliittiseen historiaan kytkeytyen. Minkä tahansa maan, myös Suomen, todellisuus kuulostaa toiselta, jos sen saa vapaasti kuvata vähemmistökirkon edustaja. Kokouksen raskaita taakkoja oli todeta katolisen kirkon sisäinen hajaannus ja sen seuraamukset; maanosamme elänee lähitulevaisuudessa mielenkiintoisia aikoja uskon ja opetuksen, kutsumuksen ja tosiasioiden ristipaineiden purkauksessa. Myös ortodoksisen kirkkoperheen kipupisteet oirehtivat entiseen verrattuna näkyvämmällä tavalla; protestanttisen Euroopan syvempää sensitiivisyyttä kysytään, myös käytännön tasolla. Proselytismi on kaikkien eurooppalaisten kirkkojen ongelma, joka haastaa uuteen rehellisyyteen myös niiden uskovien kanssa, jotka ovat kristilliseltä perinnöltään "erilaisia" tai syvästi uskovia, mutta muslimien lailla. Läntisen protestanttisen Euroopan kipupisteeksi tuntuu nousevan sen todellisen, spirituaalisen kosketuspinnan kapeus maantieteellisellä vaikutusalueellaan; monet ulkopuoliset puhuvat haaveilun tonaan "kuolevista, itseensä kuivahaneista rakenteista"; ennen ulkopuolisten arvioiden tuomitsemista jonkinasteinen itseanalyysi, viestin todestaottamisen kutsu, tapahtunee? "Tyhjien kirkkorakennusten teologia" puistattaa.

Grazin kokouksen "hupaisiin" piirteisiin kuuluu myös tosiasia niistä lukuisista isistä, jotka haluavat omistaa ko. lapsen alkuperän; "minähän tällä alunperin ehdotin". Ensi näkemältä tämä kertoo sitoutumisesta ekumeeniseen tapahtumaan, jonka eurooppalaisen todellisuuden sisäistä tarvetta ei voi olla sivuuttamatta. Samalla se tarjoaa viestin: pirstoutuneesta ja byrokraatisoituneesta, erikoistumisen nimeen vannovan Euroopan sylissä me tarvitsemme kokemusta siitä, että jokin on "myös meidän juttu", "myös me omistamme sen". Ihmisillä on suuri tarve tuntea, että he ovat osa suurempaa kokonaisuutta, että he kuuluvat johonkin. Kyynisyys, kyllästyneisyys ottaa sijansa myös kirkkoissa ja jättää nälkäiset omaan kastiinsa, nimettä. Grazin sanoma on myös tarve sitoutua, kuulua johonkin. Grazin "tavallisten ihmisten" vieraanvaraisuus omissa kodeissaan ja keittiöissään, ratikkapysäkeillä ja maakunnan poliittisissa saleissa, puhumattakaan tuhansien ihmisten ravitsemista ruualla, juomilla ja musiikilla avajais- ja lähtöpäivinä, on herättänyt tärkeitä kysymyksiä. Moni jälkikeskustelu on vakavasti pohtinut kirkkojen vastuuta ja mahdollisuuksia vastata kyynistyneen Euroopan "nälkäongelmaan", tarjota sitoutumisen ja kuuluminen kanavia.

Näyttää myös siltä, että Grazin kokous kääntynyt "käytännöllisesti velvoittavaksi". Opillista imperatiivia tai auktoriteettia tällä kokouksella ei voinut olla, "elämän oma imperatiivi" toteutui. Sitovia suosituksia on vaikea toteuttaa tilanteessa, jossa maanosamme kirkot kohtaavat Lutherin aiheuttamien seuraamusten vasta toisen kerran (edellinen kerta Basel 1989). Siksi on ollut koskettavaa vastaanottaa kaikkia niitä viestejä, joissa ennen kaikkea enemmistö- ja vähemmistökirkkojen erityyppiset edustajat ovat kuulleet toinen toisiaan tai joissa kirkon "virallinen ekumeeninen taho" on hakeutunut tasaveroi-

seen keskustelukumppanuuteen erilaisten "yhden asian liikkeiden tai muiden kirkkonsa kansainvälisten verkostojen" kanssa. Käytännössä siis monet suosituksista ovat lähteneet jo toteutumaan, vaikka monopolinen debatti asiakirjojen sitovuu- desta ja statuksesta kirkkojen elämässä sai monet sitä aluksi epäilemään.

Mitä jäi työpöydälle

Arvioimalla kokousasiakirjoja ja erityyppisiä jälkiraportteja voi hahmottaa eurooppalaisen ekumenian asialistaa. Itä-Euroopan ja Länsi-Euroopan vuoropuhelun vahvistaminen nousee keskeiseksi välttämättömyydeksi. Itä-Euroopan todellinen ymmärtäminen voi olla kirkkojen tuki Euroopan sisäiselle turvallisuudelle ja kansalaisyhteiskunnan rakentumiselle, mutta sillä on myös syvät kirkkopoliittiset ja teologiset ulottuvuutensa. Suomalaisten kirkkojen asiantuntemus olisi tällä alueella tervetullutta myös laajempaan ekumeeniseen keskusteluun.

"Kahden ekumeenisen liikkeen" vuorovaikutuksen jatkaminen ja keskinäisen tuntemuksen lisääminen oli yksi kokouksen viesteistä. Edustuksellinen ekumenia ja oppikysymyksiin keskittynyt kansainvälisyys ja nuoriso-, nais- ja diakoniaverkostoissa toteutuva ekumenia tarvitsevat toisiaan; monasti kansallisella tasolla jo pelkästään erityyppisissä vastuutehtävissä olevien säännöllinen tapaaminen hyödyttäisi ekumeniaa ja oletettavasti myös ko. ihmisiä. "Virallisen ekumenian" ja "verkostojen/liikkeiden ekumenian" loke- roitumisen lopettaminen on monien syvä toivomus.

Useat Euroopan kipupisteistä tulevat raportit ja "hearingit" haastavat jokaisen kirkon tarkastelemaan omaa asemaansa omassa yhteiskunnassaan ja siellä, missä se lähetettyä (esim. avun antajana) toimii. Ovatko kirkot osa niitä virtoja,

jotka edistävät turvallisuuden, sisäisen hyvinvoinnin ja oikeudenmukaisuuden edellytyksiä, vai liittymekö huomaamattamme heihin, joiden etuna on passivoiva ja julma yhteiskuntakulttuuri.

Ekumeenisen tilanteen ristiriitaisuus Euroopassa ilmeni monin eri tavoin. Yhtäältä Graz osoitti näiden kansainvälisiin kohtaamisiin. Ihmisten vaivannäkö pitäisi kokoukseen erityisesti Itä-Euroopasta oli melkoinen; halu kuulua Eurooppaan ja sen kirkkoperheeseen oli käsinkosketeltavaa. Myös ihmisten halu ja kyky sitoutua, tehdä ja kokea yhdessä oli hämmästyttävän suuri. Kansalaisjärjestöjen työmäärä ja myös itävaltalaisien vierasraisuus olivat kuin vastavoima kaikelle individualismille ja kyynisyydelle, jota monet pitävät nykyisen Euroopan peruspiirteinä. Solidaarisuus, huolenpito ja suunnattomat ihmistyömäärän satsaukset kertovat tilasta, joka Euroopassa on ja odottaa heitä, jotka tarjoavat ihmisille mahdollisuuksia toteuttaa tältä tarvetta. Kirkkoille, myös kansallisella tasolla, tähän sisältyy tärkeä viesti. Nämä "ekumeenisen kevään" todisteet törmäivät toisalta siihen todellisuuteen, missä suurten kirkkojen valtapoliittiset ristiriidat ja ekumeenisten käyttäytymissääntöjen puute lisäävät etäisyyttä toinen toiseemme. Euroopan ekumeenisella kartalla on myös monia uhkaavia pilviä. Kaikenlaisen vuoropuhelun edistäminen, eri tavoin ja eri tasoilla, on jokaisen eurooppalaisen kirkon eettinen velvoite tällä hetkellä.

Kuulut syvenevät Euroopassa myös kansojen ja ihmisryhmien välillä. Integroituva Eurooppa pirstaloituu uudella tavalla: yhä enemmän on heitä, jotka "eivät kuulu joukkoon" ja joiden ei halutakaan kuuluvan. Kirkkojen yhteistyö näiden marginalisoitujen ihmisryhmien kanssa on uskosta nouseva välttämättömyys; yhä uudelleen on testattava, kenen todellisuutta me tunnemme ja keiden kieltä puhumme.

Euroopan uusjako yksittäisten yhteiskuntien ja koko maanosan sisällä demonstroitui Grazissa hyvin selvästi.

Eettisen koodiston, "käyttäytymissääntöjen", aikaansaaminen kirkollisen kanssakäymisen tueksi sai paljon kannatusta. Charta Ecumenica -aloite elää seuranta-prosessissa. Proselytismi, koko lähetystyön problematiikka ja ns. auttamisen etiikka ovat polttavia kysymyksiä niin kirkonjohtajien ja ammattiekumeenikkojen kuin paikallisseurakuntien ja järjestöjenkin asialistoilla. Poliittisten tai kirkollisten konfliktien lievennyttäjäksi eurooppalaiset kirkot kaavailevat ns. reconciliation commissionia (sovituskomiteaa), jossa eri alojen asiantuntijoista koostuva ryhmä olisi kirkkojen käytössä sillanrakennus- ja kuulemisprosessin takaamiseksi ja blokkiutumisen estämiseksi. Ryhmä ei olisi pysyvä instituutio, vaan kulloisenkin ristiriitatilanteen tulisi määritellä ryhmän tarvitsema koostumus ja prosessiin mukaanmenemisen muoto. Myös aloite eurooppalaisten kirkkojen ympäristö- ja ekologiakysymyksiin erikoistuneiden verkostosta sai voimakasta kannatusta, erityisesti Itä-Euroopan puolelta.

Kokousta syvästi yhdistävänä tekijänä toimivat aamujumalanpalvelukset teltassa, jossa viiden päivän aikana elettiin yhdessä "kristikunnan perustarina" uudelleen. Luominen ja luomakuntaan kuuleminen, syntyinlankeemus, inkarnaatio, ristisaatto ja ylösnousemuksen ilo rytmittivät viikon. Ekumeenisen spiritualiteetin voima oli konkreettisesti läsnä ja koettavissa. Erottavista tekijöistä huolimatta yhteys, yhteenkuuluminen toteutui, kun erilaiset traditiot, kulttuurit ja kielet tunsivat itsensä ja toinen toisensa samaa Jumalaa ylistäväksi joukoksi. Ekumeenisen kokoontumisen voimavara on yhä useammin koettavissa yhteisessä jumalanpalveluksessa, joka pohjautuu kieleen, symboleihin ja rytmiin, johon voi liittyä.

Onko tästä asiasta vedettävissä johtopäätöksiä myös kansallisiin ekumeenisiin kokouksiin ja yleensäkin suomalaiseen kirkolliseen kokouskulttuuriin?

Mitä puuttui?

Kokousraporttien analysointi paljastaa eurooppakeskeisyyden: maanosamme on niin monilta osiltaan ongelmallinen ja kipupisteitä täynnä, että näkökulman kapeutuminen on lähellä. Muista maanosista mukana olleet kokousedustajat sanoivat kokouksen toistavan "maallisten eurooppalaisten instituutioiden henkeä": globaali sitoutuminen on vähenemässä ja resursien oikeudenmukainen jakaminen nähdään entistä useammin vain oman maanosan viitekehyksessä.

Toisaalta myös oman maanosan konkreettiset konfliktit saivat kokouksessa odotettua vähemmän tilaa eivätkä juuri lainkaan konfrontaatiota. Pohjois-Irlannin ja entisen Jugoslavian alueen edustajat olivat yhtäältä pettynneitä, toisaalta helpotuneita. Tilannetta selittää osaltaan kirkon edustajien kyvyttömyys käsitellä kypsästi ja avoimesti äärimmäisen monimutkaisia poliittisia vyyhtejiä silloin, kun kirkko itse on ollut käyteaineena konfliktissa. Yksi-puolinen syytely ja naivien ratkaisumallien tarjoaminen on usean konfliktialueelta tulleen kokemus näistä keskusteluista.

Kirkkojen näkyvän yhteyden askeleet ja niiden ottamiseen sitoutuminen saivat myös yllättävän vähän tilaa virallisessa dokumentaatioissa. Euroopan ekumeeninen dialogi toteutui tässä kokouksessa sovitusasteen ehdoin ja esteet sovinnon saavuttamiseksi nimettiin toisin. Toisaalta yhä toistuvasti kokous palasi ekumeeniseen rakenteeseensa elettyinä tosiasiana: Lutherin ajoista laskettuna vasta toisen kerran kaikki eurooppalaiset kirkot valmistelivat tasaveroisina kumppaneina

yhteisen eurooppalaisen kokoontumisen (CCEE edustaa roomalaiskatolisia kirkkoja Euroopassa ja CEC:llä on 123 jäsenkirkkoa, jokaisessa Euroopan maassa edustaen ortodokseja, anglikaaneja, vanhakatolisia ja erilaisia protestanttisia kirkkoja).

Mitä nyt?

Grazin aikaansaama prosessi elää omaa elämäänsä. Useissa maissa on jo pidetty ekumeenisia seurantakokouksia, joissa on pyritty vahvistamaan dialogia maan enemmistö- ja vähemmistökirkojen välillä ja myös varjelemaan kansallisella tasolla "kahden ekumeenisen maailman vuoropuhelun" jatkumista. Suositusten seurantaa ja "kääntämistä omaan tilanteeseen puhuvaksi" tapahtuu. Siinä missä kokouksen stuerit ruokkivat Grazissa alkaneita verkostojaan e-mailin avulla, ammattiekumeenikot kohtaavat konsultaatioissaan ja piirtävät reittejä ekumeenisen yhteistyön jatkumiselle. Monia teemanumeroita ja julkaisuja on jo tullut markkinoille; järjestäjien 500-sivuinen yhteisteos menee painoon vuodenvaihteessa. Kokouksen analysointi tarjoaa myös monia herkkäisiä aiheita opinnäytetöiksi. Ensimmäiset kirjeet, kysyen tai ehdottaen Kolmannen Ekumeenisen Assemblyn aikaa ja paikkaa, ovat jo saapuneet Geneveen!

Kirkkoille kokous jättää eettisen velvoitteen kysyä ja ottaa koppi tilannearviosta: millaista Eurooppaa eurooppalaiset ihmiset haluavat ja tarvitsevat ja miten me kirkkoina olemme sitä omin keinomme rakentamassa. Tarve kuulua johonkin ja halu sitoutua, oppia, olla vuorovaikutuksessa on viesti, johon uskoisi kirkon vakavasti tarttuvan. Valmius ekumeeniseen keväiseen ja todelliseen kohtaamiseen on Euroopassa voimavara, joka etsii toteutumismahdollisuuksiaan.

“Toivioiretki elämän puolesta” - eurooppalaiset ekumeeniset pyhiinvaellukset 2000

Kalle Elonheimo

Euroopan kirkkojen konferenssin alaisena toimii lähetyksen ja (seurakunta)uudistuksen koordinaatioryhmä (ECG - European Coordinating Group for Mission and Renewal), joka valmistelee maanosamme kristittyjen yhteistä todistusta siirryttäessä uudelle vuosituhannelle. Ryhmässä erilaiset vaikutteet ovat toistensa kanssa kosketuksiin päässeinä antaneet ekumeenisen panoksen seurakuntauudistukseen. Building Bridges of Hope -liikkeen sekä norjalaisen ja brittiläisen pyhiinvaellusperinteen uudelleenherättämisen rinnalla tärkeimpiin yksittäisiin impulseihin kuuluu suomalainen Tuomas-messu!

ECG:n kokouksessa toukokuussa 1996 heräsi ajatus juhlistaa uudelle vuosituhannelle siirtymistä koko maanosamme yli ulottuvalla ekumeenisten pyhiinvaellusten ja toivioiretkien verkostolla. Ajatusta kehiteltiin vähitellen, ja suurempaan julkisuuteen se tuli kesäkuussa 1997 Grazin ekumeenisessa kokouksessa, jossa “Pilgrimage 2000 - Pilgrimage for Life”-ajatus esiteltiin kahdessa hearingissa. Ko-

kouksen Agorassa oli myös teemaa esittelevä koju, jonka seinällä olevaan suureen Euroopan karttaan - etenkin ekumeenisista - toivioiretkistä ja pyhiinvaelluksista tiedävät saivat merkitä oman reitinsä ja jättää yhteystietonsa. Kojun pölyvystyksestä vastasivat suurelta osalta norjalaiset, joiden suuri pyhiinvaellusreitti Oslostä Nidarosiin eli Trondheimiin otettiin uudelleen käyttöön kesällä 1997.

Juuri toivioiretkien järjestäminen vuosituhannen vaihteen kristilliseksi näkyväksi todistukseksi liittyy kristinuskon luonteen matkalla olemisena. Ensimmäisiä kristittyjä kutsuttiin “tien ihmisiksi”, ja kristinuskon olemusta on kuvattu tieksi tai vaeltamiseksi. Kristinuskon levittäminen on ollut mahdollista, kun uskovat ovat olleet valmiita lähtemään liikkeelle. Toisaalta taustalla on myös pyhiinvaellusperinteen ekumeenisuus: toivioiretket kuuluvat sekä itäisen että läntisen kristikunnan perinteisiin.

Viime aikoina pyhiinvaellusperinne on herännyt uudestaan henkiin esimerkiksi

Isossa-Britanniassa, Saksassa, Norjassa, Baltiassa ja myös Suomessa - ortodoksisien ristisaattojen ja katolisen ja ekumeenisen Pyhän Henrikin pyhiinvaelluksen lisäksi kesällä 1997 järjestettiin esimerkiksi Hämeessä kirkkovaellus. Koska ihmisen ulkoisen elämän tien ja sisäisen hengen tien välillä vallitsee vuorovaikutussuhde, pyhiinvaellus voi avata kristillisen spiritualiteetin ihmisille, jotka tuntevat kristillistä jumalanpalveluselämää vain vähän. Pyhiinvaeltajat rukoilevat ja loillaan, kulkevat kiitosta ja valitusta. Siten pyhiinvaellus voi yhdistää nykyihmiselle liikkeen ja spiritualiteetin, ajan ja paikan kokemisen, vaikenemisen ja julistamisen, yksinäisyyden ja matkatoveruuden sekä luomakunnan kokemisen.

Pyhiinvaellukset yhdistävät ihmisiä, paikallisseurakuntia, alueita ja merkittäviä uskonnollisia paikkoja toisiinsa. Vuosituhannen vaihteen ekumeenisten eurooppalaisten pyhiinvaellusten verkoston ajatuksena on liittää toisiinsa sovituksen toivioiretkiä ja tulevaisuuden toivon teitä yli koko maanosamme levittäytyväksi liikkeeksi elämän puolesta. Eri paikkakuntien ja maiden kristillisten seurakuntien yhteisponnisteluilla annetaan näkyvä ja tuntuva toivon merkki, kun yhden vuoden ajan kristittyjä on koko ajan liikkeellä konsiliaarisen ORLE-prosessin hengessä koko luomakunnan elämän puolesta. Samalla Jumalan kansan laaja ekumeeninen liike asettuu vastapainoksi niin vuosituhannen vaihteen apokalyptiselle fatalismille kuin eskatologiselle triumfalismille tervehtiessään uutta vuosituhatta nöyryn parannuksenteon, toivontäyteisen odotuksen ja ilon täyttämän juhlan hengessä. Verkostoon voidaan liittää mitä erilaisimpia toivioiretkiä. Perinteisimpiä ovat tiettyihin paikkoihin johtavat pyhiinvaellukset. Suunnitelmissa on kuitenkin järjestää myös toivio- tai katumusretkiä paikoille, joissa viime vuosina on näkynyt

Kristuksen kärsimys ja hänen ruumiinsa yhteyden murtuminen - esimerkiksi Sarajevoon. Mukaan tulee lisäksi ekumeenisia pyhiinvaelluksia, jotka tietyllä alueella vaihtavat reittiään vuosittain, sekä kirkkokuntien perinteisiä toivioiretkiä ja ristisaattoja, joihin toivotetaan tervetulleiksi myös muihin kirkkoihin kuuluvat osanottajat. Verkostoon kelpaavina toivioiretkinä pidetään myös kristilliseltä pohjalta nousevia protestimarsseja kuten rauhanmarsseja.

Verkoston valmistelussa keskeisesti mukana oleva Dr. Dietrich Werner (Hampurin yliopiston lähetyssakatemia) onkin luokitellut toivioiretket neljään kategoriaan. Kontemplatiivis-mystisiä ovat perinteiset pyhiinvaellukset kuten “Camino” Santiago de Compostelaan tai Pyhän Henrikin vaellus. Ekumeenien-interkonneksionaalisiin kuuluvat Suomessa erityisesti kristittyjen yhteyden rukousviikon aikana suuremmissa kaupungeissa toteutettavat kirkkovaellukset ja viime vuosina suosituiksi tulleet Jeesus-marsit sekä Saksassa Mecklenburgin ja Hessenin vuosittaiset ekumeeniset pyhiinvaellukset. Rauhanmarsit kuuluvat profeettallisen poliittisiin toivioiretkiin. Neljäntenä luokkana hänellä ovat sosiaalis-diaakoniset toivioiretket.

Ekumeenisten pyhiinvaellusten verkosto on paljolti vasta suunnitelma. Vielä ei ole käytettävissä kuin summittaista tietoa siitä, missä kaikkialla järjestetään jonkinlaisia ekumeenisia toivioiretkiä, jotka voisivat liittyä verkostoksi. Jonkinlainen aikatauluhaamotelma on kuitenkin jo olemassa. Adventista 1999 pääsiäiseen 2000 on tarkoitus viettää valmistautumisaikaa, jonka keskeinen symboli on valo. Siihen kuuluvat mm. pyhiinvaelluskäyntien sytyttäminen kirkkoissa jouluyönä tai -aamuna, joulusta loppiaiseen 12 pyhää yötä, joille valmistellaan omat liturgiansa ja jona varataan aikaa meditaatioon ja hiljentymiseen, sekä loppiaisen jälkeisellä vii-

kolla ekumeenisia kirkkovaelluksia. Pääsiäisestä joulukuun 2000 kestävänsä toisen jakson keskeisenä symbolina on risti. Tämän jakson keskeisiä paikkoja ovat pääsiäisenä Glendalough Irlannissa ja helluntaina Trondheim Norjassa. Kolmannen jakson symbolina joulusta 2000 pääsiäiseen 2001 on vesi, ja keskeisiä paikkoja ovat Kreetta juliaanisen kalenterin jouluna ja Sarajevo kaikkien kristittyjen yhtä aikaa viettämänä pääsiäisenä 2001. Neljäs jakso pääsiäisestä helluntaisiin 2001 päättyy suunnitelmien mukaan Strassbourgissa Euroopan kirkkojen johtajien tapaamisen yhteydessä vietettävään juhlaan, josta eurooppalaiset toivoretkeiläiset lähetetään takaisin yhteisöihinsä maan suolaksi.

”Toivoretkeä elämän puolesta” on EKK:n piirissä syntynyt ajatus. Kun sitä esiteltiin Grazissa, mukana oli suuri joukko evankelisia kristittyjä ja muutamia ortodokseja. Kukaan ei osannut vastata kysymykseen, miten ekumeenisesti ajatus todellisuudessa toteutuu eikä miten hyvin katoliset pyhiinvaellukset nivoutuvat ekumeeniseen verkostoon. Marraskuun lopulla Hampurissa pidetty jatkokokous osoittautui osanottoaan vielä vähemmän ekumeeniseksi: kaikki osanottajat olivat protestantteja. Kävi kuitenkin ilmi, että katolinen Europa-Wallfahrts-gesellschaft on yhteydessä ”Toivoretkeä elämän puolesta”-koordinoijiin. Oli myös mielenkiintoista nähdä, miten merkittävä asema uudessa evankelisessa ja ekumeenisessa pyhiinvaellusperinteessä on katolisella Pyhän Jaakobin pyhiinvaelluksella Santiago de Compostelaan. Etelä-Saksassa ja Sveitsissä huolehtivat monin paikoin evankeliset kristityt Jaakobintien merkitsemisestä.

Suomessa Pyhän Henrikin ekumeenisen pyhiinvaelluksen järjestäjät ovat jo päättäneet, että 11.-17.6.2000 Köyliöstä Turun tuomikirkon 700-vuotisjuhlaan järjestettävä ekumeeninen pyhiinvaellus pyritään saamaan osaksi vuosituhannen vaihteen ekumeenisten pyhiinvaellusten verkostoa. ”Toivoretkeä elämän puolesta” heittää Suomeen kuitenkin muitakin haasteita. Suomessakin on muutamia Jaakobin kirkkoja, ja kenties niiden avulla olisi mahdollista merkitä myös tänne maan ääriin Jaakobin tie, jonka pää on Euroopan mantereen läntisimmässä kolkassa.

Koska tuskin kellään on mahdollisuutta viettää kokonaista vuotta pyhiinvaelluksilla eri puolilla Eurooppaa, Suomessa voitaisiin vuosituhannen vaihteessa järjestää koordinoitusti ekumeenisia toivoretkeä ja kirkkovaelluksia erityisesti kesinä 2000 ja 2001. Kenties Suomen ekumeeninen neuvosto voisi asettaa koordinaatiotyöryhmän tai kenties tämä olisi liitettävissä riemuvoiton viettoa valmistelevan ekumeenisen työryhmän tehtäviin. Ainakin olisi tarpeen kerätä maassamme järjestettävät toivoretket ja kirkkovaellukset yhteen esitteeseen, jotta mahdollisimman usea kristitty voisi niihin osallistua. Paikallisena haasteena olisi monella paikakunnalla merkitä vanhat kirkkotiet ja -polut, joita pitkin ihmiset ovat vuositokien ajan vaeltaneet Jumalan sanan kuuloon.

Ekumeenisia koulutusmahdollisuuksia

Haettavana olevat stipendit

Kirkon ulkoasiain osaston välittämät stipendit

Luterilaisen maailmanliiton stipendit

Luterilaisen Maailmanliiton stipendiohjelman välityksellä tuetaan akateemista ja ei-akateemista opiskelua ja koulutusta, joka palvelee hakijan kirkon tarpeita. Ohjelman tavoitteena on, että jäsenkirkot saavat stipendiaateista palvelukseensa pätevää ja sitoutunutta henkilöstöä.

A) Akateemiset stipendit

Akateemiset stipendit voidaan myöntää 3–12 kk pituisina tarpeen mukaan.

Eurooppalaisille hakijoille myönnetään Luterilaisesta maailmanliitosta akateemisia stipendejä pääasiassa kulttuurien väliseen (inter-cultural) opiskeluun, eli ohjelmiin jotka toteutetaan Afrikassa, Aasiassa ja Latinalaisessa-Amerikassa.

B) Käytännöllisluonteiset stipendit

Käytännöllisluonteiset stipendit voivat myös vaihdella pituudeltaan 3–12 kuu-

kauteen. Etusijan saavat ohjelmat, joiden painopisteenä on joku seuraavista: Kehitys, Sosiaalinen ja taloudellinen oikeudenmukaisuus, Ihmisoikeudet, Kristinusko ja muut uskonnot ja Kristinusko ja muut ideologiat. Hakijalla ei tarvitse olla akateemista loppututkintoa.

Stipendeihin sisältyvät opiskelumaksut, täysihoito, taskuraha sekä sairaus- ja tapaturmavakuutus.

Stipendit ovat haettavissa vuosittain, hakemukset tulee jättää 15.9. mennessä. Hakupapereita saa Kirkkohallituksen Ulkoasiain osastolta/ Teologiset asiat, Satamakatu 11, PL 185, 00161 Helsinki, puh. 09-1802 353 / Reetta Leskinen tai 1802 287 / Minna Väliaho.

Kirkkojen maailmanneuvoston stipendit

Loppututkinnon suorittaneille, mieluummin alle 35-vuotiaalle henkilöille, joiden

tutkimusaiheella on taustayhteisön/kirkon näkökulmasta ekumeenista painoarvoa.

Hakemukset on toimitettava Suomen Ekumeeniseen Neuvostoon, Luotsikatu 1a, PL 185, 00161 Helsinki 30.10 1998 klo 15.00 mennessä.

Lisätietoja KMN:n stipendeistä antaa SEN:n stipendiasiaain sihteeri Outi Lehtipuu, puh. (09) 454 4886.

Hakupapereita on saatavana myös Kirkon ulkoasiain osastolta.

Bossey'n ekumeeninen instituutti

Suomen ekumeeninen neuvosto välittää hakemuksia Kirkkojen maailmanneuvoston ylläpitämän Bossey'n ekumeenisen instituutin kursseille. Instituutti sijaitsee Sveitsissä, Geneven lähistöllä Célinyysä, ja sen kurssit ovat avoimia kaikille.

Vuoden 1998 lyhytkurssien aiheita ovat mm. ortodoksinen teologia ja spiritualiteetti sekä ekumeeninen johtamiskurssi maallikoille (tarkoitettu erityisesti Haraaren yleiskokoukseen osallistujille). Syyskuussa alkavan n. neljän kuukauden mittaisen Graduate School of Ecumenical Studies -kurssin otsikko on "The Year of the Lord's Favour", jonka hakuaika päättyy 28.2.1998.

Lisätietoja kursseista ja niille hakemisista saa SEN:n stipendiasiaain sihteeriltä, Outi Lehtipuulta, puh. 09-454 4886 tai Suomen ekumeenisen neuvoston toimistosta, PL 185, 00161 Helsinki, puh. 09-1802 369, fax 09-174 313 sekä Kirkon ulkoasiain osaston teologisten asiain toimistosta puh. 09-1802 353, fax 09-1802 230.

Eurooppaan

Unkarin luterilaisen kirkon teologiseen akatemiaan

Venäjän ortodoksisen kirkon Pietarin hengelliseen akatemiaan

Edellytyksenä näiden stipendien saamiselle on opiskelumaan kielen hallinta ja loppuvaiheessa olevat teologian opinnot. Stipendit sopivat myös vastavalmistuneille. Stipendiaattijakso joko koko lukuvuosi tai 3-4 kk. Hakuaika puoli vuotta ennen aiottua opintojen alkamista (= lukukauden alkua).

Baijerin maakirkko Saksassa myöntää kirkollemme vuosittain 8-10 stipendiä **Erlangeniin**. Stipendi käsittää 1-2 kk opinnot Erlangenissa tai Münchenissä tai kuukauden kielikurssin Erlangenissa. Stipendi kattaa asumisen ja opinnot, mutta ei matkoja. Stipendi on tarkoitettu jatko-opintojen harjoittajille. Hakuaika seuraavaa kalenterivuotta varten edellisellä vuonna 15.9.mennessä.

Saksan Evankelinen Kirkko EKD

myöntää vuosittain yhden stipendin Saksan suomalaiselle teologian jatko-opiskelijalle. Hakijana tulee olla Suomen evankelis-luterilainen kirkko, joten kiinnostuneiden tulee ottaa yhteyttä Kirkon ulkoasiainosaston teologisten asioiden yksikköön, Forsberg 09-1802 290, Leskinen 09-1802 353 tai Väliäho 09-1802 287.

* * * * *

Lähempiä tietoja kaikista näistä stipendeistä ja hakuprosessista on saatavissa **Kirkon ulkoasiain osastosta/Teologiset asiat, Satamakatu 11, PL 185, 00161 Helsinki, puh. 09-1802 353 (Reetta Leskinen) tai 09-1802 287 (Minna Väliäho).**

RESEPTIO ??????????????????

- reseptio on vastaanottamisprosessi
- se on kirkollisen ja teologisen tiedonkulun yksi väline
- ruohonjuuritasoa etsimistä
- palautteen saamista ja antamista
- vastaanottamista
- virallista tai epävirallista hyväksyntää
- teologisten tekijöiden ja dialogien vaikutusta
- siinä on eri tasoja, kirkollinen, seurakunnallinen, yksilöllinen
- vaikuttavia tekijöitä ovat myös ei-teologiset tekijät
- prosessi voi johtaa tuloksiin, vuorovaikutukseen
- prosessi voi johtaa kaiken loppumiseen
- kysymys on liikkeestä, joka etsii muotoaan
- Reseptio on myös Kirkon ulkoasiain osaston teologisten asiain toimiston ja ekumeniikan arkiston yhteisiä kysymyksiä ja tiedotusta
- tämä lehti haluaa löytää kohderyhmäkseen teologisista kysymyksistä kiinnostuneet henkilöt, jotka haluavat tietää enemmän, mitä kirkollisella ja ekumeenisella saralla keskustellaan...

TILAUSLOMAKE:

HALUAN, ETTÄ MINULLE POSTITETAAN RESEPTIO-TIEDOTUSLEHTI:

NIMI _____

OSOITE _____

POSTITETAAN OSOITTEELLA: RESEPTIO/KIRKKOHALLITUKSEN
ULKOASIAIN OSASTO, PL 185, 00161 Helsinki

(Hyvä opiskelijatilaaja! Mikäli osoitteesi vaihtuu tai haluat lopettaa Resepti-
on tilauksen, pyydämme sinua ystävällisesti ilmoittamaan: toimistos sihteeri
Anne Nousiainen, Systemaattisen teologian laitos. Aleksanterinkatu 7, PL
33, 00014 Helsingin yliopisto, p. 09-1912 3030)